

GAZETA LITERARĂ

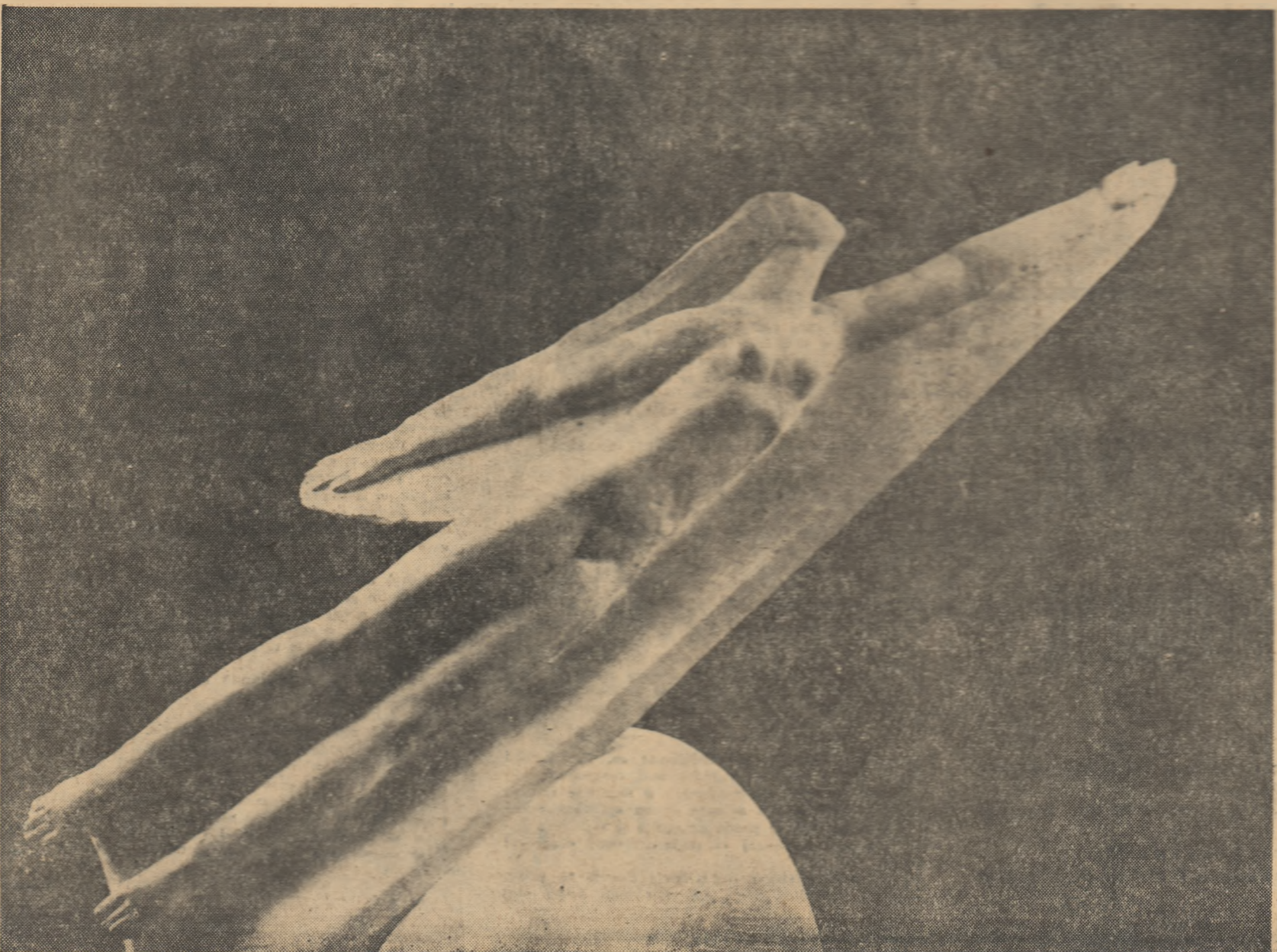
pag. 4-5:
MARIN PREDĂ
povestire

pag. 7:
NINA CASSIAN
film

Anul X, nr. 25 (484) — Joi 20 iunie 1963

ORGAN SĂPTĂMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA POPULARĂ ROMÂNĂ

8 pagini 50 bani

Sculptură de ADA GEO

TUDOR ARGHEZI
tabletă

POEZIE...

Valentina Tereșkova e încă în cer. Frumoșii ochi ai primei femei care a spart cortina stelelor eterne, contemplant peisajele văzute acum câteva milenii de primul barbar ridicat de la pământ în slăvi, nemuritoare după nemuritor, Valentina și Prometeu. Ea știe lucrurile nemăștiute și află tainele nemeșitate. Zburătoarea plutește în poezie, în acea poezie încercată cu inchipuirea de toți visătorii de la Adam pînă la Homer și de la cîntărețul Iliadei încoace. Ea umblă prin văzduhurile lui Dumnezeu, înfrîngînd porunca din Rai, a pomului interzis. Dar dacă străbuna ei Eva îndrăznise să rupă dintre crengi, pentru fratele ei cu o zi mai bătrîn decît ea, un măr mușcat de gurița ei, Tereșkova ne va aduce din Paradisul descuiat un coș cu ciurchini de argint, zmulși din vrejurile astrale.

Pămînteni cîntă poezia cu stihuri șoptite, în psalmi, pe teorbă, pe vioară, pe harpă, în dragoste, în speranță, în biruință. Poezia e cu noi, e în noi, e aci. Miresmele poeziei îmbalsămează cîmpul, timpul, codrul, livezile noastre, sufletul nostru: E poezia cîntată.

Dar și poezia scrisă și-a făcut loc între noi,

Ion de pe brazde a numit-o dor. Poezia e dorul. Ce poate fi dorul altceva decît poezie? Nici o limbă din lume, afară de a lui, nu știe ce-i dorul nostru. Ion l-a cîntat, Eminescu l-a scris, noi îl citim...

În seara de luni s-a petrecut în București un festival Coșbuc. Eram în publicul din sală, un public nou, nebănuit mainainte. Sală plină, emoție plină. De unde a venit atîta lume? Era lumea cu care ne înținem toată ziua, lumea de pe stradă, muncitoare și anonimă.

Venise la poezie...

N-aș fi crezut că asemenea adunări, fără spectacol, fără teatru, pot cunoaște atîta interes, atîta pasiune — într-adevăr — atîta succes. Publicul nostru e altul decît îl cunoscușem. Îi place drama, comedia, opera, ciroul, sporturile, dar iubește, semnificativ, poezia, iubește dorul, iubește cartea, iubește inefabilul... o nouă delicată sensibilitate. O nouă limpezime.

Pe cînd semenul omului și al poeziei de jos trece cu aripile deschise prin poezia de sus...

18 iunie 1963

CRITERIILE DE ANALIZĂ

Cînd criticul analizează opera literară din perspectiva unei idei anume, fie într-un studiu centrat pe o problemă particulară, fie în activitatea sa obișnuită, unde e atras îndeosebi de o latură specială a creației (și asemenei „particularizare” e un semn al diversificării, utile a criticii), se poate întâmpla ca unghiul de vedere al analistului să nu coincidă de loc cu ideea artistică a scriitorului, ceea ce poate avea drept urmare respingerea unei opere de valoare. Altfel spus, absolutizarea unui criteriu, chiar important, poate duce, în anumite cazuri, la o injustiție literară, fie prin supra, fie prin subapreciere. Discuțind în câteva articole problema specială, dar importantă, a modificărilor în conștiință, și anume a transformării unor personaje în revoluționari, am tras concluzii aspre despre două romane — „Terra di Siena” de Francisc Munteanu și „Veniam din întinerie” de Nicolae Jianu — altfel de loc lipsite de merite literare. Mă consideram, într-aceasta îndreptățit de faptul că deși problema respectivă ocupă în cadrul romanelor citate un spațiu relativ mic, totuși întreaga structură a cărților acestea e concentrată spre respectiva concluzie, toate elementele sînt dispuse în vederea transformării personajului central în erou revoluționar, așa încît nerealizarea finală are ecou retrospectiv în tot volumul.

O observație negativă am făcut în cronica mea din „România liberă” și despre modificarea lui Mircea Stănescu, eroul lui Al. Simion din „La mărginea orașului”, dar în trecut, fără să acordă prea mare importanță. Inconsecvență? Cred că nu. Cîntătorii romanului lui Al. Simion își amintesc că tînarul muncitor Mircea Stănescu, în urma discuțiilor sale cu Paul Pașcanu, apoi a frecvențării clubului cultural „Imser” devine un revoluționar activ și eficient. Or, discuțiile acestea dintre Mircea și Pașcanu nu depășesc sfera generalităților obișnuite, nu sînt de natură să atragă atenția cititorului prin nimic. Aceeasi observație am făcut-o, la locul respectiv, și despre întreprinderea eroului lui Al. Șiperco, din U.T.C. Dezbaterile de idei, într-o operă literară, trebuie nu numai să ducă la o concluzie justă, dar ea trebuie să repună, cu ten-

siune intelectuală, marile probleme ale vremii, și să releve — ca și acțiunea — caractere, temperamente umane. Nici Al. Simion, nici Al. Șiperco nu au reușit să facă aceasta. În cazul transformării lui Mircea și a lui Andrei, totuși cărțile lor se resimt prea puțin de respectiva deficiență.

Mai întii, alit Mircea cit și Andrei se definesc în acțiune. Cele două romane nu tind spre transformarea acestor eroi în revoluționari, ci pornind de la acest dat, îi arată în activitatea practică revoluționară, în raport cu concretul epic. Pentru eroul lui Al. Simion mai trebuie adăugat că transformarea sa în activist pare firescă, și dincolo de obșnuitul convorbirilor cu Pașcanu, foarte învăgătoare, aceasta pentru că întreaga atmosferă a cărții oere cu necesitate, explică de fapt, modificarea lui Mircea. Descrierea amănunțită și sugestivă a mediului muncitoresc, tensiunea permanentă dintre patron și proletari, conștiința de clasă care, chiar cînd nu se exprimă în act deschis, există, toată ambianța în care a crescut și trăiește Mircea, explică evoluția sa. Pînă, suferința, mizeria și chiar revolta limbă textuale lui Francisc Munteanu și N. Jianu, dar mediele cuprinse acolo sînt opace față de cauze și soluție, în timp ce în lumea muncitorească descrisă de Al. Simion, ideile socialismului sînt prezente și atît de active, încît pînă și dușmanii eroilor trebuie să țină permanent seama de ele, să le facă, într-un fel sau altul, față. Buna reușită a înfățișării mediului muncitoresc, prezența vie și activă a masei în roman, fac vorosimilia și convingătoare transformarea lui Mircea, la care conștiința de clasă la cunoștință de ea însăși, devine lucidă, activă și eficientă. Or, de vreme ce discuția teoretică (al cărei scop ar fi fost să fundamenteze doar modificarea atitudinii lui Mircea) nu e reușită artistic, iar cititorul se poate dispensa de ea (de vreme ce atît de alte elemente o suplinesc), autorul însuși o poate comprima la minimumul necesar, reliefînd astfel dinamismul epic al cărții.

Paul GEORGESCU
(Continuare în pag. 6)

Șt. O. Iosif

În poezia „De profundis”, scrisă către sfîrșitul tragic al vieții sale și în țesătura căreia răzbat parca ecouri obosite dintr-un trist cîntec de lebădă, poetul delicat al copilăriei, al naturii, al unor vremi îndepărtate în jurul căreia imaginația sa crea o exagerată aureolă patriarhală, poetul suferinței discrete a altora sintetiza lucid și răspicat drama propriei lui existențe: „O doamnă, cite ț-am cerut / Și ce mi-ai dat în schimb tu mie / Potop de chin de la-nceput / Și-abia un strop de bucurie”. Peste o viață subredă, măcinată de boli și mizerie, peste ruinele a numeroase iluzii, peste iubiri și prietenii pierdute cu prețul unor mari suferințe, singura lui bucurie statornică îi era amintirea copilăriei și patma creației. Din întilnirea între „potopul de chin” și „stropul de bucurie” al vieții sale, Șt. O. Iosif a știut să obțină printr-o alchimie proprie o atitudine lirică originală, concretizată în acel sentiment al duioșiei de o unică expresie în „cîntecele” poetului. Duioșia, ca o prezență psihică organică în orice moment al comunicării artistice, îi conferă lui Șt. O. Iosif un loc aparte — e adevărat nu de prim rang, dar de cinste — în peisajul liricii noastre, așa cum arăta el la răsucirea celor două versuri din urmă. La moartea poetului, G. Topîrcăanu scria cu blăcușoasă lui perspicacitate critică: „Iosif n-a fost un poet de talia celor mari, dar a fost din aceeași familie. Între ei și oicare dintre liricii de elită, nu a fost deosebire, ca între opași și lună; o scintile, dar o scintile de foc cereșe”.

Șt. O. Iosif e un virtuoz al cîntecului elegiac, înrudit îndeaproape și cu liederurile lui Heine, pe care le face, însă, să răsună pe frunză, amintind doina noastră.

Un critic inteligent și ponderat, înzestrat cu o fină putere de caracterizare, Pompiliu Constantinescu, arăta într-un medallion consacrat lui Iosif, că îi e proprie poetului „o intensitate potolită și sentimentelor. Regretul — observa Pompiliu Constantinescu — nu atinge, niciodată, culmile disperării, bucuria nu se sparge în frenezia entuziasmului, după cum n-îi iubirea sau ura nu ținese vulcanic din sufletul său”. Cîntecul lui Șt. O. Iosif — deși nu se poate sustrage cu

desăvîrșire unor ecouji din poezia lui Eminescu și a lui Coșbuc, iar, sub raport tematic, deși nu poate evita anumite motive melodramatice, sau o anecdotică tezistă, în genul celei cultivate de poeți de la „Contemporanul”, — cucereste, prin sinceritatea și căldura sentimentelor, prin nota lor deschisă socială și adeseori prin deplina perfecțiune prozodică, un moment însemnat în evoluția poeziei românești. Dacă într-un anume sens îl urmărește vraja eminesciană a muzicalității versurilor sau luminozitatea vîloasă din idilele și pasteurile lui Coșbuc, ori îl influențează poeziile de o anume factură romantică inspirate din trecutul istoric, Șt. O. Iosif anunță încontestabil, prin poezii ca „Romanța”, „Invins”, „Pribeagul”, „De cîntec Paris-i plin”, pe un alt mare poet, care-i datorează mult, și anume Octavian Goga. Goga ia teme, motive, sentimente și intuiții poetice din Șt. O. Iosif și le modelează magistral, la o ardere mai puternică, într-un avînt liric mai dezlănțuit sau într-o accentuare elegiacă mai generalizantă.

Cu Iosif se impune, în primul rînd, o admirabilă specie lirică, menită să exprime sentimente dintre cele mai profunde și mai rafinate, care este cîntecul: „O cîntec de dor și jale / Ce-adînci în mine-ai izvorit”. Versuri ca acelea din Mi-e dor, Cîntec de primăvară, Duram un vis, sau din Mi-e dor de-un vis, unde dincolo de plăcuta cochetărie cu prozodia rămîne un sentiment delicat și autentic, poate nu fără dureroase ecouri autobiografice: „Te chem și zi și noapte, dar / Tu nu-mi auzi în vezi chemarea... / Și nu-i mai, fioroasă marea / În zbuciumarea ei, ca marea / Mea jale, chinul meu amar”.

Tot prin Șt. O. Iosif poezia noastră mai cunoaște un alt fenomen de o deosebită importanță pentru modernizarea ei și anume lirizarea epicului din baladă. Fenomenul acesta, care indică un mare rafinament al sensibilității, se realizează admirabil în Gruda, unde bogatul material epic din balada populară e diluat la o înaltă temperatură

I. D. BALAN
(Continuare în pag. 6)

A ZECEA MUZĂ

La 16 iunie 1963 o nouă navă cosmică, „Vostok 6”, a fost lansată în spațiul cosmic, plasîndu-se pe orbită în apropierea navei cosmice „Vostok-5”. Se repetă, așadar, strălucita experiență cosmonautică efectuată anul trecut, cînd s-a realizat, prin Popovici și Nikolaeu, primul zbor cosmic în grup. De data aceasta însă, perechea lui Valeri Bikovski n-a mai fost un bărbat, ci o femeie: Valentina Tereșkova. Înaintea ei nici o altă femeie nu s-a mai urcat în Cosmos, ea este prima din lume care a executat un zbor în spațiul cosmic și nu un zbor simplu, ci unul în grup, adică în condiții speciale în care i s-a cerut un spor excepțional de curaj, temeritate, pricepere și singe rece.

Dacă-mi aduc bine aminte, la una din conferințele de presă organizate după aterizarea lui Iuri Gagarin, primulul cosmonaut din lume i s-a pus și o întrebare în legătură cu perspectiva unui zbor cosmic la care să participe nu un bărbat, ci o femeie. Mi se pare că s-a răspuns cu o glumă, să se rezolve întii problema fricii față de... șoareci, dar abia acum apare limpede faptul că Iuri Gagarin o cunoștea pe Valentina Tereșkova și era coleg cu ea. În vremea aceea Valentina făcea salturi cu parașuta, intra surzitoare în barocameră, se pregătea pentru primul ei zbor în Cosmos. Și lată, ceea ce părea irealizabil măcar pentru o lungă perioadă de vreme, s-a împlinit la amiaza zilei de 16 iunie 1963. Știrea aceasta, pur și simplu senzațională, a provocat în într-aga lume un adevărat șoc psihologic, o reacție de uimire fără margini, pe care numai evenimentele epocale le produc. Iată, de pildă, ce au declarat cercurile autorizate epocale le produc. Iată, de pildă, ce au declarat cercurile autorizate epocale le produc. Iată, de pildă, ce au declarat cercurile autorizate epocale le produc.

cuvînt a declarat că nu există nici un fel de planuri cu privire la includerea unor femei în viitorul grup de cosmonauți americani care urmează să fie selecționați.

Agenția „France Presse” a comunicat: „Reînnoind experiența din august anul trecut, Uniunea Sovietică a reușit pentru a doua oară un „dublu” spațial. Un element excepțional întărește considerabil această realizare: prima dată în lume o femeie pătrunde în spațiul cosmic”.

Acad. Elie Carafoli a publicat un sînt în numărul din „Știința” care a apărut a doua zi după senzaționalul eveniment: „Cu admirație urmărim pe ecranele televizoarelor imaginile zborurilor epocale ale eroilor de astăzi. Ei sînt eroii așezărilor noastre, ei sînt eroii așezărilor noastre, ei sînt eroii așezărilor noastre. Valentina Tereșkova, prima femeie cosmonaut, în lăcrășoasă voință, eroismul, capacitatea femeii sovietice”.

Cei care au văzut-o pe Valentina Tereșkova pe ecranele televizoarelor, duminică la orele 14, apoi la emisiunea de seară, nu vor putea uita chipul frumos, zîmbetului și liniștea ezemplară a primei femei-cosmonaut, în clipele cînd ea se afla a-bia la primele ore de zbor. Îi vedeam fața încadrată de pereții metalici ai căștii de pilot-cosmonaut, o auzeam cum vorbește, îi vedeam strălucirea aceea a ochilor pe care o dau numai un calm desăvîrșit, o încredere nemărginită în viitor și o bucurie covîrșitoare. Toate aceste sentimente se ogîndeau pe chipul minunat al Valentinei Tereșkova, îi dădeau acei adăos de frumusețe desăvîrșită pe care o au numai eroii legendari ai umanității.

Poeții lumii vor așeza-o, prin versurile lor, lângă cele două muze situate și cîntate de câteva milenii. A zecea muză este a poeziei eroice, a celor care, cucerind Cosmosul, scriu și înșuși un poem magnific și patetic în graul ost mai înalt.

Petru VINTILĂ

miron radu paraschivescu

Și astăzi, tinerii mei vulturi
Rotăți la sferile de sus,
Deschise, aripile-scuturi
Zăgăz furtunilor mi-au pus.

VULTURI

În lacrima stîrnită-n geană
Cînd cerc văzduhul incolor,
Văd prin perdeaua diafană
Întalul salt din pana lor.

„vostok 5“

(Notă de bord apocrifă)

Mă simt foarte bine așezat în poziția culcat perpendicular cu direcția zborului. Inima mea pompează ritmic masa sanguină care încearcă să se imobilizeze în partea inferioară a corpului.

Și dacă fantezia nu mai e un rezultat al imaginației mele,

ci face parte, acum, din realitatea inconjurătoare, nu simt deloc dorința de a halucina.

Greutatea specifică a noastră, a comuniștilor, stă în gândire, în gândirea materială, care aparține planetei noastre și universului întreg.

Ea m-a proiectat pentru a cincea oară în spațiu. Pentru a cincea oară, prin mine, viața iese din cadrul în care a evoluat trei miliarde de ani.

Miercuri, 12 april 1961, s-a petrecut cel mai însemnat eveniment științific al secolului, și totodată o schimbare crucială în istoria lumii. Primul cosmonaut a pornit din țara construcției desfășurate a comunismului.

lată-l și pe al cincilea: Valeri Feodorovici Bikovski, cetățean al Uniunii Sovietice.

Mă simt foarte bine așezat în poziția culcat perpendicular cu direcția zborului.

Nici o senzație de vertigiu giratoriu sau de greutate. Nici o senzație de solitudine, sau că străbat spațiul în vârful picioarelor.

Gesturile mele sînt precise. Sînt un experimentator lucid al biologiei spațiale.

Eroii principali ai parcursului meu orbital, rămîn, — ca și la Gagarin, Titov, Nikolaev sau Popovici — viteza și evaziunea din atracția terestră.

Erou secundar: imponderabilitatea. Odată cu proiectarea mea în spațiu, epocala cucenire a erei noastre rămîne mai

departe: înfrîngerea greutatei și plasarea navei cosmice pe circuitul stabilit prin calcul.

Pentru a cincea oară văd pămîntul de sus, plutind într-o pulbere albastră,

un albastru care va trebui inventat de un pictor de geniu sau poate de un zugrav,

în ochii mei se topește conturul mișcător al pămîntului

și legat de el ca de cordonul ombilical, simt crescînd cu fiecare rotație uriașa forță a gândirii umane proiectată în univers.

15 iunie 1963

fereastra mi se pîre...

Imi dă fircoale somnul, departe, ntr-o odă... lși fabrică, metalul, gîlbuia pîlălaie.

Se zguduie vîzduhul ca marea cînd, în noaptea, în dans de flăcări șarja vîpăile și împarte.

La orizont, înaltă, strălumează para și fulgeră de sute de ori în Hunedoara

cu scame de rugină și dungi lăcătii

ca pe un cîmp de luptă un tir de artilerie.

Fereastra mi se pare un magic microscop

privit cu încordare de un savant miop,

o colosală, palidă oglindă care-n zadar încearcă să cuprindă

sargasele culcate-n adînc, ca niște zeghi, secrete, fastuoase, la mii și mii de leghi.

corăbii

La Istria, în templul Afroditei, mai e cîrligul pentru jertfe încă,

înfîpt în stîncă,

și urma de copită-a vitei.

Sînt ziduri de-apărare în partea dinspre șes

tarabele de piatră și băile termale,

și mozaicul roșu mai ales,

întîns pe dale.

Cetatea răvășită, cu ulițe și porți,

răpîită de sub crusta milenilor sure,

răsare-ncet ca o pădure,

se scoală ca din morți.

Nisipul vremii oamenii îl scurmă

cum ar scurma-n ogradă niște vrăbii, —

dar nu pot, plutitoarelor corăbii

să le mai dea de urmă.

totuși...

E primăvară-n aer și totuși eu sînt trist

ca după un marș de noapte un vechi infanterist,

sînt trist ca urma schijeii în carnea vindecată,

ca o locomotivă demodată.

Să nu-ți faci griji precum nici eu nu-mi fac

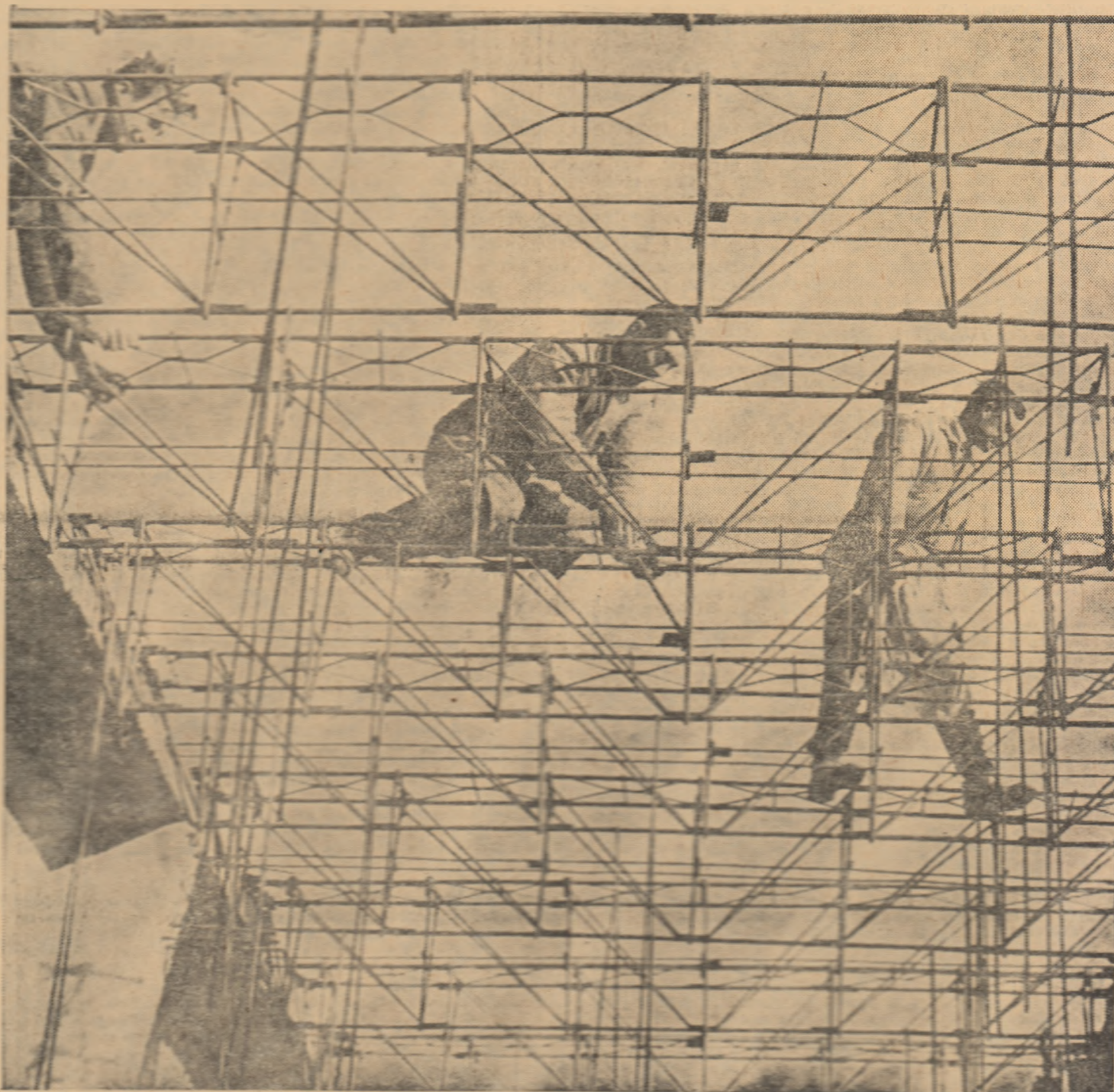
cu mica mea tristețe de gîndac.

E poate ploaia, poate sînt terburile crude

crescute peste noapte cînd nimeni nu le-aude.

versuri de VIRGIL TEODORESCU

Fotografia: ION MICLE

sînt ramurile negre din pomul desfrunzit, ca-ntr-o manta-velit de asfințit, de-afîția scris cu roșu și cu mov

că seamănă cu-a filă de ceaslov, sau poate e dorința de-a rătăci prin spațiu, sălbatecul nesățiu de-a rotunji cuvintele la strung

chiar și cu brațul cîntec.

excursie

(Kondratice)

Bufetul vechi avea un vinăt lustru asemenea c-un peisaj lacustru. În față untul alb și în pahar licoarea ca un blond mîrgăritar.

Pe mese, cîsternute, reci omături.

Tacimurile zăngăneau, alături,

paharele păreau de diamante și fumul pipei, aromă cu plante,

lăsa peceji pe lustra din tavan și pe pereți.

O față sveită a pus pe furturie, cu stingăcie, șunca aurie și a fugit sfioasă,

pierzîndu-se-n lumina cernută pe terasă.

Era poate înaltă femeie rădăcită în amintiri, sau alta pe care gîndul meu n-ar îndrăgi-o

decît ca pe-un sfîșietor adio

Pe foisor luceau verzi olane.

Castelul vechi cu turnuri și balcoane, tras la rînda de vreme patru veacuri, își răsfrîngea crenelurile-n lacuri,

topindu-se în milul negricios.

Se ogîndea întreg, acolo, jos, cu speciile-i rare de copăcei în floare și tufe de magnolii, la intrare.

Da. Dovedeau pricepere și gust aleile cu-al lor profil îngust,

calorile culese și strînse în petale, caimele-mbrăcate-n arbuști ca-n niște zale.

Veniseră să vadă evul mediu sondorii și-ogălarii în concediu,

copii de-o șchioapă numai, neastîmpărați, gîngavi.

În vale, povînite, bordeele de sclavi, și sus, castelul falnic, dumbrăvile cu cerbi.

Visa în turn domnița. Trudeau în vale șerbi: fierarii, țarcătorii și țesătorii, o droaie,

plecați, din zori în noapte, pe războaie, sporind, cu vîlguială și cu dolii rarissime colecții de magnolii.

Cu flori cu imbrăcat aceste peșteri italiene-n spăiere meșteri

pentru stăpinul mîndru și avut la începutul veacului trecut.

Robii-au cusut vestimente cu aur, la opaiț.

Dar iată, azi, alături de mine stau pe laviți și duc la gură piinea cu minile lor dure

feciorii de iobași de sub pădure.

fascinație

Încep să scriu acest poem acum cînd sînt cu jumătatea mea de trup în umbra unei care urcă și peste munți se desfășoară ca vechea semilună turcă

în vreme ce, o jumătate, se-așterne, tristă, la pămînt.

Încep să scriu acest poem întîrziat cînd piinea-î albă

Vreunui negustor cu prăvălii pe strada principală, îi spînzura de vestă ceasul oprit în ziua cea funestă la ora cînd plecase dintre vii.

Ți se părea că-necul cu încetul și-au transportat nevasta, tacimuri și țigări ca să se simtă bine între-ai săi și să-și urmeze-n tihnă tabietul.

Picior peste picior priveau senini, sub nas cu o mustafă-n furculiță, acești burghezi și negustori de viță și-n jurul lor plutea miros de crini.

Surprînși de moarte mult mai înainte, ca niște lupi de-o avalanșe-n munți, afîit de importanți și de mărunți pe somptuoasele morminte, —

în vreme ce-n vilcelele din lume, striviți de asasini și nelăuați, zac cete de femei și de bărbați

în groașa fără nume.

plajă de demult

Printre nisipuri curge un aer cam tocit, se scîmosează dimineața rece și urmele, pe plajă, demult au ruginit ca niște lungi andrele în lina de berbeci din ghemul rătăcit.

Pe urmă se deschide același vechi bufet cu lemnul de armonii în care cîntă vara, sub cești se află restul de la gîzar (pe sfert) și spelcile mătușei Clara.

Eu mă așez alături, într-un unghier uitat pe unde briza neagră demult n-a mai trecut, și fluturele zilei, nevîrstnic la-nceput, sosește pe țipsia de palid matostat.

Nimic n-o să mai cadă în carnea mea, știu bine, decît otrăvuri rele și cine știe cînd un crab ucis de mare cu crusta atîrnînd în picătura verde de apă care-l ține.

De-ar fi să mai recadă privirea ta în mine, cum se izbește-n fundul fîntînii gîleata, ar prinde, ca-ntr-o gură de linx, îndelungata privești lacustră săpată-n adîncime.

Să-ți frîngi în două ochii, ca fulgerul pe ploaie cît timp mai sînt în cîmpuri mușuroaie, cît mai foșnește marea sub baldachinul verde și cît îți spun: mai crede în foșnete, mai crede în degetele boante, ca lacăte închise în care dorm furtunile din vise.

longevitate

De crengi s-a spînzurat amurgul.

De-atîta ger cumplit s-a spart și țîrgul.

Milooasă, iarna le-a mai dăruit

încă o zi de viață găinilor moțate și-n cușca lor de apă,

sardonicilor crapți.

Încă o zi, ba chiar și două, dacă mai ține gerul,

crapii se vor gîndi că anul ăsta e poate fără de sfîrșit

longevitatea lor măruntă.

să ne-nțelegem

Să ne-nțelegem bine: în noaptea, prin uzină, aș vrea să fiu cu tine la cocsărie, noaptea, cînd zgura-ncinsă scapă și sare-n beznă ca un trunchi de apă; aș vrea să fii cu mine, ca simburu-n făclie, ca piatra și nisipul bătute-n temelie, ca trestiele fișînd pe baltă, ca flăcări albastră care saltă din ascunzișul unui vechi odor uitat într-un urciur.

invocație

Incandescentă forță a vorbelor, te chem: ajută-mă să scriu acest poem!

Printre mașini și oameni și flăcări sînt stingaci

ca vița-ncolăcită pe haraci.

Sosiți savanți ai versului și dați-i necunoscutelor brînci din ecuații,

sădîți peste vîpăia încinselor grenate grădini și mari orașe suspendate,

să nu rămîndă demiurgii singuri la miezul nopții bijbiind cu linguri

prin amalgamul de materii,

prin cifrele fatidice, prin serii de calcule-agățate ca arme-n panoplie,

prin infinita lumii poezie.

...într-o zi, când se afla în acele locuri cu pământ galben care străluceau de un verde stănat sub un soare care începuse să ardă bine. Tăcerea și liniștea erau senine, aerul subțiat și parcă argintat de reflexul ogarelor inundate.

Cum stătea tot în neclintire și se uita, Nang văzu cum deodată copilul alunecă de pe spinarea bivoliului și cum bivoliul, ca și când ar fi fost prins de streche, se puse pe goană simțind în direcția satului. Nang se uită spre cer și și abia atunci auzi băiatul cunoscut. Venea din spate și copilul îl văzuse dinaintea în dalele următoare în auzul lui. Nang, aerul și spintecat și fărâmițat de urzici și văzduh, apoi avionul coborînd în picaj asupra vitei care alerga. Văzduhul motorului parcă se opri și se auzi mitraliera cu tocatul ei puternic și ru. Uitind de prudență Nang se ridică în brațe să vadă. Fusesse lovit bivoliul? Scăpase? Îi zări fuzind mereu, parcă rostogolindu-se, în timp ce avionul, depășind satul, urma în urbă înaltă, cu aripile aplecate. Revenea...

Dar nu mai cobori și se pierdu în zare fiindcă între timp vă ajunsesse în sat și se adăpostise.

Nang simți cum i se întese bățile inimii și ascultându-le se miră. Nu i se întinsese și și auzi din nou decolarea și încă mai rar de emoție, cu mai mult de efort și numai dacă era prea flămînd și prea obosit. Odată capturaseră o baterie de artilerie și o duceau în munții prin păduri neumbrite. Urcau foarte greu, trăgînd tunurile, înhamăți la ele. Pe virful unei pante, tunul din frunte, la care trăgea și el, începuse deodată, în ciuda opinteliilor lor disperate, să alunecă încet la vale. Dacă le scăpa, ar fi luat cu el în ripă întreaga baterie. Atunci unul din soldați s-a aruncat sub roțile lui și Nang, care împingea din urmă, a scos un răcnet sălbatic. Nu mai era în pericol tunul ci omul, și răcnetul lui Nang fusese înțeles de toți: dacă nu mai aveau puteri pentru tun, trebuiau să aibă pentru om. Și atunci au răsunat răsunările lui subțiri s-au îndoit pe spate și în secunde acestea cînd puțin mai lipsea ca tunul să fie oprit cu prețul morții celui de sub roate și-a auzit Nang bătaia violentă a inimii izbîndu-i pieptul.

Avusesse și de ce. Dar acum? Bivoliul doar scăpase și apoi scena aceasta o mai văzuse de altele ori, mai ales la începutul războiului cînd aceste vite puternice (fără de care orezul nu putea fi cultivat și armata lor ar fi pierit învinșă de foame), nu fuseseră încă învățate să fugă și erau ucise cu sulițe. Și atunci Nang își dădu seama că anul de război fuseseră cam năsea mult (din 1946 și pînă acum, în 1954) și că răbdarea sa începea să tremure și minia să i se urce în gît. Cît timp mai aveau să îndure aceste păsări care spintecau aerul atît de sigure de sine?

Dar apoi bătaie inimii i se domoliră și Nang simți cum îi revine treptat vechea lui stăpînire de sine și odată cu ea gîndul că avea o misiune de îndeplinit. Nu era aceasta tocmai o misiune menită să lovească aceste păsări grămădă în cuibul lor?

Desigur, asupra lui timpul își făcuse simțită apăsarea, avea douăzeci și șase de ani și își trăise o parte a vieții mai mult pe sub pământ și prin mlaștini, săpînd gropi și pregătind ambuscade și se putea să și moară fără să apuce să vadă sfîrșitul luptei și să respire în libertate, dar nu se putea ca acești opt ani să nu-i fi atins greu și pe inimă, doar viața s-a scurs și pentru el și opt ani nu e o glumă, cu atît mai mult cu cît mulți dintre al lui și-au dat și ei viața pe aceste locuri și uneori în chinuri la fel de cumplită ca acelea pe care ei le stîrneau pe unde treceau (fiindcă ei au fost cei care s-au arătat cei dinți fără cruțare aruncînd din avion benzina asupra satelor și oamenilor, făcîndu-i să ardă ca niște țopii și atunci și lor au început să le fie întinse pe drumurile lor de patură niște curse nu atît de spectaculoase ca flăcările unui incendiu, dar nu mai puțin sinistre prin aparența lor înfocată, gropi, de pildă, acoperite cu un capac rulant bine camuflat, la fel de sensibil ca o balanță, care se răsturna fulgerător îndată ce era atins cu piciorul și pe fundul cărora trupul celui căzut era întîmpinat de virful ascuțit de bambus care îi spintecau rinichii și mâțele și ale cărui urlete nici măcar nu se mai auzeau).

Nang adormise a treia oară și îl trezi răceala mlaștinii. Soarele coborîse, începuse să asfințescă, bivoliul și copilul reveniseră și în stînga mama și fetița ei continuau să urca apa. Dar lată că s-au oprit, femeia strînse frînghiile și o înfășură, fetița o ajută și porniră amîndouă spre casă. Mama strigă ceva din depărtare spre copil...

Nici acum, timp de aproape un ceas, cît omul din mlaștină urmărit atent întoarcerea acasă a acestei familii, nu se zări nici prin apropiere și nici prin curte umbra unui bărbat sau măcar a unui bătrîn. Unul luptător nu numai atenția lui încordată și semnele exterioare vizibile îi semnalau prezența inamicului, ci și ajutorul și mirarea său pe cei mai escuse, pe care el nu se bizuie în întregime, dar nici nu le disprețuiește. Nang învășă să afle măsura potrivită și în anumite împrejurări sfîda pericolul, iar în altele era de o prudență exagerată. În cazul de față avu acest sentiment că nu-l pîndeste nici o primejdie; înții devenise limpede faptul că nu mai exista la acel punct de trecere peste riu nici un bac și că în general circulația era întreruptă total pe această arteră. Cît privește viața acestei familii izolate de sat, avea să vadă la căderea nopții ce era cu ea și în ce măsură îl putea fi de folos.

Nu mai așteptă întinerul, leși din apă și se spală de noroi. Alături era mai frig și începu să dîrdie tot așa de tare ca Hong genistul cînd trecuseră prima dată peste Lach-Tray. Nang, speriat o clipă, începu să se maseze febril pe piept și pe picioare; fiorul îl trecu, și se îmbracă și porni spre casa aceea cu niște pași ca ai oricărui țărăn care se întorcea la gospodăria lui după o zi de trudă. Nici nu era altfel deghizat, purta aceiași pantaloni negri de pînă sumești peste genunchi, desculț și cu o bluză și o pălărie foarte vechi. Trecu liniștit prin dreptul casei și cînd îl văzu pe băiat lîngă grajdul înconștii pașii și îl făcu un semn familiar să se apropie. Eziînd, băiatul se apropie.

— E cineva la voi acasă? îl întrebă Nang oprindu-se și vorbind cu copilul peste umăr, în trecut.

Băiatul dădu din cap afirmativ.

— Cine e? reluă Nang.

Copilul băbiu ceva din care Nang înțelese că era vorba de două surori ale lui mai mari (prima lui soră, a doua lui soră...).

— Numai ele sînt acasă? întrebă Nang.

— Făi cele mai fide? se miră băiatul și adăugă că tata și mama și i-a lăsat singuri, n-a mai venit pe-acasă de mult...

— Unde era? Copilul răspunse că el nu știa, că stău cele două surori ale lui dar acum ele erau în casă și nu puteau să iasă afară. De ce?

Tăcu, nu răspunse în prima clipă la această întrebare, apoi își ridică privirea și spuse că el trebuie să aștepte, acum nu poate să mîncească orezul... Nang îl întrebă în șoaptă din ce pricină și atunci copilul răspunse: fiindcă orezul era sus pe poliță. Și pe cine trebuia să aștepte? Băiatul bișui lui ceva despre sora lui mai mare și Nang înțelese că de obicei ea, Thanh, era aceea care pregătea orezul și pătatele...

— Și? repetă Nang, pe cine trebuia să aștepti?

Băiatul nu înțelese, nu aștepta pe nimeni.

— Atunci de ce nu-ți dai să mîncîni, zise Nang, de ce trebuie să aștepti?

— Pînă îl trece, șopti atunci copilul cu o tristețe care nu lăsa nici o umbră peste ochii lui senini.

Acum e rîndul ei și a lui Yën, adăugă el, și minie la prînz îl venea rîndul și lui, Nang nu înțelegea nimic în afară de faptul că tatăl era plecat, că despre mamă copilul nu pomenea nimic și că prin urmare nu avea - fata cea mare fiindu-i deci băiatului soră și nu mamă - și că putea să intre liniștit în casă și să vadă singur despre ce era vorba. Despre ce putea fi vorba? Fețele lucraseră doar toată ziua la dig, sub ochii lui, și plecaseră nu de mult, nu erau nici două ore și în tot acest timp nu se apropiase nimeni de casă.

— Eu sînt Cuc, d-șici din sat, zise Nang, nu mă cunoști?

Copilul îl privi fără să răspundă și fără să fie curios și se luă după el cu aerul cel mai firesc cînd Nang, hotărîndu-se, începu să urce încet micul dîmb pe care era așezată gospodăria lor și se apropie cu grijă de casă. Între timp amurgul se îngroșase mult și peste pământ mai rămăsesse doar atîta lumină ca toate lucrurile să arate negre. Singur rîul, care curgea nesmițit, jos la poalele casei, își păstra strălucirea spre apus, în timp ce la vale se pierdea și el în întinerul serii.

Nang avea la el un chibrit, îl aprinse și la flacăra lui văzu în mai puțin de o secundă întreaga odată. Îi lînu aprins în secunde următoare, trecu pe lîngă un pat larg, unde văzuse două trupuri dormind și se apropie de peretele din fund unde zărise o lampă.

— Nu arde, zise băiatul, ghicindu-i gîndul.

Atunci Nang se apropie de pat, se așeză și rămase tăcut pînă se obișnuî cu întinerul. Cele două fete dormeau și patul lor nu avea mustichii, pînza aceea atît de prețioasă care te apăra în timpul nopții de țînțari. Se uită la ele și la lumina slabă a amurgului, care mai răzbeala încă prin ferestre fără geam, Nang văzu obrazul fetii mari, lipsit de împletitura de bambus a patului, cu gura ușor deschisă și cu respirația parcă oprită. Cealaltă se făcuse mototol și se băgase cu capul în perete. Amîndouă aveau pe ele ca înveltoare ceva subțire. Dinspre perete unde se înghemise cea mică, Nang simțea cum fata tremura din cînd în cînd, dar nu se auzea nici un gemăt, zgomotul nici unei respirații grele. Asta sporea nemăsurat liniștea și pacea din jur. Întinerul se făcea din ce în ce mai negru, iar clipele se scurgeau parcă în jos, de sus din cer peste casă, apoi din odale spre adîncurile pămîntului. Dacă stătea liniștit în aceste clipe, sufărîna, oriunde ar fi fost ea, se scurgea și ea odată cu ele în pămînt. Nici n-avea ce să faci altceva.

— Surorile tale au friguri? zise Nang după o lungă vreme de tăcere, rămînînd mai departe pe marginea patului.

— Da, zise băiatul. Și cu am, adăugă el cu o voce de parcă ar fi vrut să arate că posedă și el ceva; dar nu acum,

mine! Apoi, după cîteva clipe, văzînd că strălucul tace, mai spuse: și mama a avut, dar a murit.

Era greu de descris că vroia el să spună cu acest dar; frigurile i-au pricinuit mamei moartea, sau moartea a împiedicat-o să mai poată avea și ea friguri?

— Amîndouă au? mai zise Nang.

— Da, zise băiatul.

Și adăugă că pe Thanh o prindea înaintea lui Yën, în' lă ce asfințea soarele, dar că de trecut le trecea la amîndouă odată, că ale lui Yën nu erau așa rele.

— Dar ate tale cum sînt? șopti Nang.

Băiatul tăcu, dar nu pentru că n-ar fi vrut să spună, ci pentru că deodată nu știu cum sînt ale lui. Și atunci cu o voce șoptită și egală, el spuse că minie, așa pe la prînz, vine Yën la el și îi spune să se dea jos de pe bivoli și să se ducă la soră să se culce. Yën știe...

Yën era „a doua lui soră”, preciză băiatul. Thanh, care avea friguri mai rele, era așadar cea mai mare.

— Și? murmură Nang.

Și începe să dîrdie, cu toate că Yën îl învește cu tot ce e în casă. Odată Yën, în loc să-l învelescă, a aruncat pe el o căldare de apă și a fugit repede pe după casă să n-o vadă, că așa spunea cineva că li trece, dar a văzut-o fugind și se pare că de aceea nu i-a trecut... Pe urmă frigurile se duc și atunci trebuie să dea totul la o parte de pe el, fiindcă i se face foarte cald... Și trebuie să închidă și ochii, să nu vadă cerul...

— De ce? zise Nang în șoaptă, uitîndu-se afară, ascultîndu-l în același timp cu atenție pe copil.

Pe cer sînt nori, zise băiatul, și norii îl sperie, coboară peste el și îl strigă pe nume... Uneori îl fură de jos, îl urcă și pe urmă îl dau drumul în gol... Și pămîntul se răstornă și fuge sub el... Pe urmă vine cîteodată și cinele, îl vede sînd culcat și se apropie de el ca orice cine; e miștel, dar face mereu capul mare, uite-asa... Și băiatul arătă desfăcînd larg brațele, și privirea lui senină străluci de astă dată de neliniște în semîntinerul odăii. În era așa de rău, continuă el, că o striga tipînd pe Yën să-l gonească de acolo pe cine, dar Yën spune totdeauna că ea n-are nămic...

care se lăsa după ce Thanh se întinse la loc peste patul fără perini și fără așternut, respirația fetii de la perete putea fi luată și drept respirația a lucrurilor de afară, trecerea înecată a aerului greu și umed care venea de pe Marea de la Răsărit, (a Chinei de Sud) din Bac-Bo și făcea să tresară foaia lăfă a bananierului sau frunza tăioasă a trestiei de zahăr. Nu era departe marea, pe un drum sigur și nepăzit de patrule se putea ajunge la ea în cîteva ore... Și acolo se puteau minca crabii...

Întinerul din odăie se făcu parcă mai gros sub ochii lui Nang, gîndul la crabii îl trezi foamea îndelung adormită și se frecă la ochi simțînd că i se face rău de amețală. Cînd cuțeliseră cu doi ani în urmă zona de pe lîngă Pfat-Diem, răzbatuseră spre țarm și din mărțăniș deși din care pitii fiind, scruta marea, zăriseră în apropiere o plajă pustie întinsă pe sute de metri, formată din două sau trei terase naturale de nisip îndelung spălate de fluxul și refluxul valurilor, flancate de o parte și de alta de grupuri liniștite de arșchieri; era atît de netedă, de albă și de curată, că o invadaseră nedumeriți și prostii; parcă nu le venea să creadă că în timp ce ei luptau prin locuri galbene și pline de mocirlă și tușuri teoapose pe undeva - cu ajutorul nisipului, al soarelui și al apei... - pămîntul își aranja colțuri de aur tăcute și ferite de perjurările stîrmită de oameni și atît de frumoase încît ai fi putut crede că el le destina parcă în secret altor ființe. Dar nu erau pe plajă decît pui de crab și ca niște copii începuseră să se îndoaie și să cadă după ei să-i prindă; pe urmă aprinseseră și focul, fiindcă între timp dăduseră peste ei pescarii locali și îi aduseseră crabii adevărați. Dar cît erau de buni și cei mici și ce plăcere le făcuse să alerge după ei pe plajă în timp ce crabii fugeau sfîrșind din picioarele lor multe și înalte ca niște spițe căutînd zadarnic gaurile lor în nisip.

Nang își luă minile de pe ochi și se ridică hotărît în pi-

— Și de cînd a venit Thanh acasă? întrebă Nang în treacăt, ca omul care n-are treabă și e pus pe taclale.

— De anul trecut, zise băiatul cu gura plină. De cînd a murit mama.

— Și de ce n-a mai plecat?

— Tata a oprit-o!

— Dar tata unde spuseși că e dus? De ce nu stă acasă s-o ajute pe Thanh?

— Tata stă toate zilele în Tin-Cim! explică băiatul.

— Unde vine asta?

— Aici, zise băiatul arătînd cu mina spre grajdul bivoliului.

— Adică, zise Nang, la cîte sate de-aici?

— Al treilea sat.

— Și ce face acolo?

— Stă la o muiere, zise băiatul deodată, cu un glas de parcă ar fi vrut să spună că din asta o să iasă ceva foarte firesc atît pentru tatăl său cît și pentru el toți, Thanh, Yën și Tuy.

— Stă de mult? întrebă Nang.

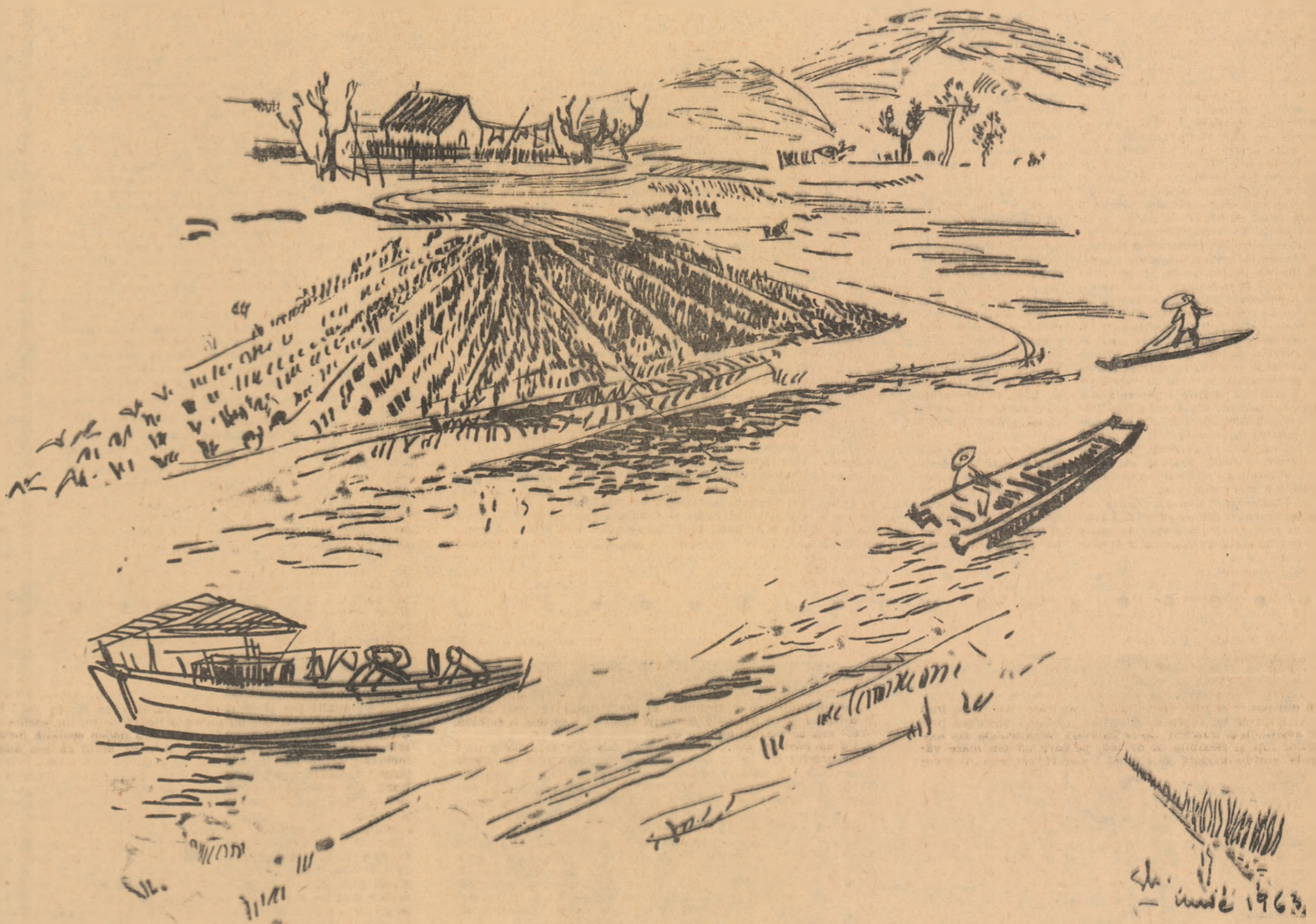
Băiatul confirmă din cap cu aceeași seninătate și adăugă că tot de cînd murise mamei-șă, mai precis chiar de cînd nu mai plecase Thanh de acasă. Cu alte cuvinte și băiatul lăsa să înțeleagă lîmpede acest lucru) de aceea n-o mai lăsaese tatăl său pe Thanh să plece îndărăt, ca să se ducă el și să stea toate zilele în Tin-Cim.

— Dar unde trebuia să se întoarcă Thanh?

— La Hanoi! spuse foarte simplu băiatul.

— Și ce făcea ea acolo?

Băiatul făcu cîteva amănunte din care Nang înțelese că sora acestuia făcea un fel de comerț, cu de toate, de la pînzeturi și mărungișuri, pînă la fructe și zarzavaturi. Mare lucru

Desen de GINA HAGIU-POPA

Și asupra acestui destăinuirii, prins de nedumerire, băiatul tăcu, și tăcînd, gîndurile lui zburară în altă parte și nu mai zise nimic. Lui Nang i se păru că băiatul vrea sau așteaptă ceva de la el.

— Și pe urmă? zise Nang. Pe urmă nu-ți trece?

— Ba da, tresări băiatul revenind, aducîndu-și aminte.

Cum să nu, îi trecea pe seară, adormea și se trezea spre asfințit, venea Thanh și îi dădea să bea lapte. Vasăzică Thanh nu se îmbonăvea odată cu el? Nu, zise copilul negînd energic, abia după două zile îl venea rîndul lui Thanh și lui Yën! Mîine și poimîine ele n-aveau.

— Nu?! se miră Nang cu o nuanță în plus de interes pe care o au oamenii în vîrstă cînd ascultă destăinuirile unui copil.

— Nu! zise băiatul grav. Abia poimîine aillată!

Și iar tăcu și îl privi pe străin cu gîndurile retrase în adîncurile amintirilor lui crude și proaspete, păstrînd la suprafață doar o singură dorință, pe care însă n-o exprima, ci doar o contempla în sinea lui cu oboselă și seninătate.

Nang se uită la el cîteva clipe. Băiatul își plecă atunci fruntea și rămase înstrăinat și tăcut, retrăgîndu-se încet într-o parte, rușinat parcă de ceea ce mărturisise, deși adevărata mărturisire el n-o făcuse nici prin cuvînte și nici măcar prin aluzii, ci doar prin această rușine care îi ținea fruntea în jos și îl îndemna să se dea la o parte de sub privirea străinului.

— Unde e orezul tău? zise Nang întelegînd.

Băiatul parcă nu auzi, se retrase și mai mult într-o parte, confirmînd astfel că nu-și mai putea apăra gîndurile dezvăluite, dar că nu-i va spune unde e orezul atît timp cît nu va fi sigur că Thanh și Yën nu se vor supăra de destăinuirea lui. Nang rămase nemiscat, apoi se uită iar afară, aruncînd o privire totală și circulară în direcția satului, de-a lungul rîului și înapoi, dincolo venise el însuși în zori. Nimeni. Peste tot nemurșcare și tăcere.

— Taică-tău are obiceiul să vină acasă seara sau noaptea? zise Nang.

Băiatul clătîna din cap: nu.

— Deloc? Niciodată?

Nu, nu venea deloc noaptea. Nang îl întrebă: știa sigur, sau nu-și aducea el aminte? Băiatul se gîndi o clipă și negă iar, de astă dată precizînd:

— Tata a fost ieri și se întoarce duminică.

— De ce tocmai duminică? Și voi ce faceți singuri? continuă Nang văzînd că băiatul tace.

De alături Nang auzi pe fata cea mare cum scoate un sus-pîin nedefinit. Ea chiar se rușinea cu fața în sus și apoi, foarte încet, se ridică în capul oaselor.

— Tia, murmură bolnava, mi-e sete, dă-mi apă.

Îl lua pe străin drept tatăl ei, credea că s-a întors acasă. Nang se miră atît de vocea ei cît și de felul cum spunea ea, tată, ca la oraș, tia, în loc de bo, iar vocea avea ceva nefiresc, era parcă prea subțire și prea cîntată. În orice caz era așa de plăcut la auz glasul ei!

— Tia, repetă fata, mi-e sete...

Nang se uită la băiat.

— Thanh nu s-a spus să nu-i dau apă cînd cere, zise el. Nici ei și nici lui Yën. Și adăugă ca un argument suprem: Nici mama nu bea apă...

În acest timp fata de la perete se potolise din dîrdit și adormise. I se auzea respirația ușoară, ca o pîrșer. În liniștea

cioare. Băiatul îl urmă și străbătură amîndoi curtea și intrară sub acoperișul întins unde dormea despărțit printr-un perete bivoliul. Alături de el era bucătăria cu un pod, un mic hambar și un colț mare plin de uleițe de arat și de recoltat orezul. La intrarea lor se auzi de pe undeva de prin spate un cîrît de găini. Băiatul spuse că aici aveau o lampă cu puțin gaz, dar că fițitul era prea mic, se arse, nu mai ținea flacăra.

— Nu-i nimic, îl facem noi să ardă, zise Nang.

— Nu, nu arde, spuse băiatul, Thanh i-a pus o cîrpă să ajungă jos la gaz, dar degeaba...

— Cred și eu, zise Nang, soră-ta nu prea știe ea cum se aprinde o lampă, ia uite ce afumată e sticla... Adu-mi apă!

Băiatul aduse apă, Nang umplu sticla cu cenușă din vatră și o zbatu energic cîva timp; apoi o clăți și desfăcu fițitul pe care îl curățî bine de arsură și aruncă bucata aceea de cîrpă; suflă și curățî lampa, apoi se uită pe fundul ei să vadă cît gaz avea. Avea destul, numai fițitul nu ajungea. Turnă apă în ea, înșurubă fițitul, îl aprinse și îl potrivi și puse sticla, care între timp se uscase; se făcu în toată bucătăria o lumină curată și odihnitoare; spre mirarea băiatului!

— O să țină? întrebă el.

— Ține, zise Nang, gazul nu se amestecă cu apa, se ridică deasupra. Ia uite-l!

Și îl arătă cu degetul linia care despărțea apa de la fund de gaz.

— Orezul tău e fierț? îl întrebă.

Băiatul clătîna din cap: da, era fierț și îl arătă unde era, dar asta ca un fel de informație, nu pentru că ar fi vrut neapărat să mîncească. O aștepta pe sora lui să se scoale.

— Yën nu mîncîncă, mai zise el, dimineața mîncîncă.

— De ce?

— Zice că nu-i e foame! Dă cu picioru' dacă o scoal.

Asta însemna că familia nu era chiar așa de săracă pe cît părea și că în general aveau ce minca din moment ce unuia dintre membrii ei îi plăcea mai mult somnul decît scutulul la masă.

— Dar dimineața mîncîncă? zise Nang.

— Dimineața mîncîncă și porția de așeară și pe-ala de dimineață. Pe amîndouă le mîncîncă! exclamă băiatul cu atita admirare pentru pofa de mîncare a sorei lui și mai ales pentru priceperea ei de a-și aranja astfel de porții duble, încît Nang zîmbi: în clipa aceea băiatul arătase că era el de flămînd și mai ales cît de nevinovată era strădania lui de a ascunde acest lucru față de străin.

— Cum te cheamă pe tine? îl întrebă Nang.

— Tuy, răspunse băiatul.

— Tuy, zise Nang, hai să-ți dau orezul tău și ce ti-a mai pregătî Thanh și tu ai să-mi spui cît să-ți dau ca să le rămîna și lui Thanh și lui Yën. Pe urmă ai să te culci și o să-i spun eu lui Thanh că erai mort de oboselă.

Și fără să se mai uite la el ca să-i observe privirea care căuta într-o parte ce țînțere, Nang luă vasul de sus și îi pregăti copilului cîna cu aceeași pricepere cu care curățise și aprinsese lampa.

Urmare și sfîrșit în numărul viitor

UN NOU ALECSANDRI

de PERPESSICIUS

Cum am putea aborda, necum epui-
te, toate problemele și aspectele, pe
care „Viața lui V. Alecsandri”, vasta
monografie a lui G. C. Nicolescu, le
ridică și le propune atenției cititoru-
lui, găsește nimerit să mă opresc, în-
ainte de a spune ultimul cuvânt despre
această carte întru totul remarcabilă,
cei mai la îndemână sau doar, și, în
primul rând, la câteva chestiuni de
detaliu, ce, nu numai că nu dăunăză
unității volumului, dar îi conferă, prin
cele câteva puncte de rezistență, pe
care le generează, un farmec în plus,
oarecum de natură polemică. Și, evi-
dent, mă gîndesc mai puțin la o afir-
mație ce ar avea privind identitatea
eroinei Mărgărita din anume poezii
ale lui Alecsandri sau a navelor, la
feti înfățișate în toamna anului 1857,
Alecsandri pleca în strălucită, într-o
călătorie mai lungă, determinată, pa-
re-se, și de noua aventură sentimentală,
a Mărgăritei. Unii cercetători au
identificat în eroina episodului pe
Maria Cantacuzino, plecată din țară
încă din 1850, amica lui Alecsandri
și Bălcescu, inspiratoarea și, intru
gîrziu, soția marelui pictor francez
Pauv de Chavannes. Dezbatînd „de-
taliu” concrete existente”, pe care le
socotește „încă insuficiente” (pag.
216-218), G.C. Nicolescu contestă, to-
tuși, această identificare în termeni
holărîți: „putem afirma că eroina
episodului de dragoste din această
vreme nu este Maria Cantacuzino...”
și „este evident deci că Maria Can-
tauczino nu e Mărgărita” — deși fe-
tul cum s-a reconstituit situațiile și
chiar unele din silogisme pe care
se sprijină sugerează alte concluzii.
„Dar dacă Maria Cantacuzino ar fi
Mărgărita, se întrebă biograful, pen-
tru ce ar trebui scriitorul să fugă de
ea tocmă în strălucită, unde era ea,
în loc să rămîna în țară? Și apoi
pentru ce să facă lucrul acesta tocmă
în septembrie 1852, deși fugea de
răsunese în noiembrie 1850, cînd Maria
plecase definitiv în strălucită?” La
care, mai mult de unul s-ar gîndi să
răspundă: tocmă de aceea, înainte
chiar de a fi cîntat, pe aceeași pagină
a monografiei, în josul ei, prețioasă
informație că „dintr-o scrisoare a Ma-
riei Cantacuzino din 6 noiembrie 1852
rezultă că Alecsandri se afla la aceas-
tă dată în capitala Franței de o lună
de zile”. Însă, de vreme ce datele
concrete existente n-ajung să desle-
ge misterul, nu pierdem nimic discu-
tînd. Ce este sigur e că, în materie
de istoriografie literară, există un
termen pentru eroica enigmă. La fel
și în ceea ce afirmă despre un conac
ca cel de la Ghergani, oînd îl asocia-

Jește modestă casă de țară a poeziei:
„Era o casă joasă, fără nimic din în-
fățișarea și pretențiile altor conace
boieresti, cum era cel de peste Siret
al Sturzeștilor de la Mielușeni, cum
era chiar al lui Ion Ghica de la
Ghergani și altele altele mai vechi
sau mai noi” (pag. 418). Pe cel de la
Mielușeni nu l-am văzut, dar despre
cel de la Ghergani și eu așa putea să
exclam cu Odorescu, că am fost în
acea Arcadie, pe vremea cînd, cu ju-
mătate de veac în urmă, studenți și
la recomandarea lui Ion Bizan, dam
lecții nepoților lui Ion Ghica, iar
în palatul de pe Podul Mogoșoaiei, cu
lezi de piatră, al Nababului, și vara
cînd la Zamora și cînd la Ghergani.
Conacul, parter și etaj, n-avea, după
a mea părere, nimic deosebit. Mi-a
rămăș în memorie: cîteva tablouri de
preț, desăpura căminului „Tiraneza” lui
Grigorescu, mi se pare, dulapuri cu
cărți de ale economistului și a vena-
bilă doamnă, purtată în cărucior, no-
nagenar pe poartă, vădura ilustrului
de Zamos și a nu mai puțin buse-
ntului, autor al scrisorilor către Vasile
Alecsandri, care cu a sa vastă cove-
niență generală nu l-a rămas de-
fel dator. În curte era un stejar, cu
aspect haiducec, ce văzuse și pe
Tunsa și pe Jianu, iar în fundul gră-
zii, în stînga unei alee, cavoul și
mauseul scriitorului, cum Alecsandri
le va cunoaște abia peste un sfert de
veac. Cînd sîrșeau lecțiile și la că-
dere noaptea, în drum spre gară, să
prind tremul de București, dădăm în
vasta cîmpie din ceata conacului,
spunînd de trenarii și stele, stăpă lui
Georg și a lui Trahanieș. Bărgănu
lui Odorescu și plaziurile moldovenești
ale lui Sadoveanu, mă însoțeau tot
timpul și înțelegeam de ce fusese feri-
cîi Ion Ghica. Dar de astfel de feri-
cîi avusesse parte și Alecsandri în mo-
destul sîn bordel de la Mirești, cu
Siretul, cu luna și cu conceretele ei.
Dar monografia lui G. C. Nicolescu
ridică și probleme mai delicate, unde
simplele impresii, precum cele despre
conac, n-ajung să rezolve diferențiile.
Vorbind de raporturile poetului cu Ju-
nimeea, și cu Conventiile Literare,
G. C. Nicolescu afirmă, pe de o parte,
că autorul Pastelurilor ar fi căzut,
ca și alți alții scriitori, „în cursa”
„abil mascată a revistei Iesene, că
„un și-a dat seama de adevărata arle-
nare și realele obiective ale Conven-
țiilor literare” și că s-a putut înșela
crezînd „că înțelegem un grup de
dumșani ai politicienismului, ca și ei,
dormea să incurajeze buna literatură
și largă el răspîndire” (pag. 401-405),
iar pe de altă parte, „nu numai că

„Este aîd nu numai acea profundă
realitate care domină trăsăturile lui
de caracter, dar și o măturie că
atunci cînd cea diverselor interven-
ții amicale, și primea să i se pună
candidatura pentru un loc în parlam-
ent, el niciodată nu voia să fie con-
siderat și să se comporte ca omul
unui partid, și în fond continuă să
păstreze vechiul lui dispreț, mascat
doar de un zîmbet ceva mai îngădu-
itor, pentru politicienism”.

În schimb, ce splendidă carieră de
mare om politic, isăi pusă în slujba
pației, oferă viața lui Alecsandri din
anii prîbiei de după 1848 și pînă în
ultimele zile ale oficialului său diploma-
tic de la Paris, cariera pe care
monografia lui G.C. Nicolescu — și
este unul din marile ei merite — o
așază în amplă, reală și strălucito-
rea ei lumină. Participarea poe-
tului la revoluția din 1848, în Moldova,
refugiul în Brașov, și elaborarea fe-
loriile manifeste și programe na-
ționale, stagiul din Bucovina, în Ger-
măni și la Cernaui și conținutele lu-
găstării cu cei din țară, activitatea pu-
blicitară de la Paris și, întors din
prîbie, toate lupta pentru pregătirea,
înființarea și consolidarea Unirii, cu
misiunile poetului în Occident, la Pa-
ris, la Londra, la Torino, înredvece-
riile diplomatice cu Napoleon III, cu
lordul Palmerston, cu Cavour, alături
de forma ce păstrează în chestiunea
armelor obținute de domnitorul Cuza
de la francezi, pentru emigrația un-
gară, ceea ce face pe generalul Klap-
ka să prefere „doctrinarul” Alec-
sandri pe Bălcăeanu, însărcinat și
el cu misiuni diplomatice (detalii
despre întreaga această chestiune în
monografia de față, pag. 345 și urm.).
În „Activitatea diplomatică a lui Vasile
Alecsandri. Correspondență înedită 1859-
1862” publicată de Marta Anineanu,
în „Studii și materiale de istorie mo-
dernă”, II, 1960 și chiar, cu interese
unde colaborarea cantitativă, diversă
și de calitate a poetului e pe larg
descrișă. De o natură oarecum înru-
dită, dar numai la prima vedere,
pare și afirmația că Alecsandri ar fi
fost „un naiv” în materie politică,
ceea ce ar explica cuceririle ce, din
cînd în cînd, face insistențios, prin-
mînd să i se pună candidatura în di-
verse alegeri parlamentare. „El nu-
și dădea seama de adevărata substrat
al acestei invitații. Scriitorul nu
înțelegea bine la această dată, nici
adevăratele raporturi dintre clasele
sociale, nici reala poziție politică și
socială în raport cu interesele funda-
mentale ale poporului său, a fiecărei
grupări politice și clase sociale în
part” (pag. 453), scrie, la un moment
dat, biograful și tot el deslușește eni-
gma, o pagină mai departe. „Fii liniștit.
N-am ajuns încă la acel grad de sim-
plire sau de palimă zisă politică încît
să primesc a-mi sacrificia orbegie con-
vingerile mele personale, pentru a
complace unui partid... fie oricare și
văși oricum!” își începe Alecsandri
protestul către Kogălniceanu, în 1875,
cînd ales deputat rău să priveze pe
Ion Ionescu de la Brad de mandatul
său și citind lungă și frumoasă epi-
istolă a poetului, G. C. Nicolescu o în-
terpretează (pag. 299-389) și ocupă în mo-
nografia lui G.C. Nicolescu. Bogată bi-
biografie ce-i stă la îndemîna și pe
care o pune în contribuție, scrierile
amplificate, deosebite dimpreună cu
aspectele colaterale, cum se reflectă
ele în rapoarte consulare sau în dez-
baterile presei și adunărilor electiv
merg atî de departe încît ești tentat
o clipă să acuzi de exces de zel pe
monografist. Și totuși G.C. Nicolescu
a intuit și săpat în adîncime și
grație acestor foraje puțin proficace
înainte, biografia lui Alecsandri se
amplifică, deosebite se proiectează pe
ceruul de onoare al istoriei naționale.

Mi-ar fi plăcut să pot stăruî cu de-
cît și asupra darurilor scriitoricești,
nu numai documentare, ale lucrării
lui G.C. Nicolescu. Dar nu e singura
injustiție ce-i face. De aceea, trimițînd
pe cîntor la pagina (307) în care bio-
graful povestește, cu etică naturală,
scena întrevederii lui Alecsandri cu
Kisseloff, fostul guvernator al Principa-
tului, am ambasador al Rusiei la
Paris, a cărui bunăvoință trebuia cîș-
tăgă pentru autentificarea Unirii și
cărui, îi conferă, cu umor și abili-
tate diplomatică, titlul de înțîi „re-
voluționar român” voi încheia transcri-
ind ultimele rînduri din amurgul
acestei vieți. Cine, la capătul unei bi-
ografii atî de înșesată de fapte și de
couri, după ce l-a plimbat pe atîta
drumuri și peste atîta culmi, poate
săpătezi și trei de ani după săvîrșir-
ea și, în cîntor, a eroului său, să
scrie rînduri înfiorate de emoție, ca
următoarele, este holărît și un evoca-
tor, un cronicar liric, pentru că, re-
constituînd-o în proporțiile și cu gra-
țiile ce s-au văzut, ne-a comunicat în-
săși luzia vieții: „În seara de 21 au-
gust 1890 intra în agonie, o agonie
grea, cu sudoare, care dură 24 de ceas-
uri. În seara următoare, vorbi pentru
ultima oară, merou perfect conștient.
Întrebă cîi e ceroul. Era opt. Mai tre-
ceau trei sterturi de oră. Apoi, de-
dată, ca împins de o mare holărîre
ca și cum ar fi știut că se află în-
înțea marii plecări el se ridică din
perne, privi pînă de neșă, în jurul
său ca un om care vrea să mai vadă
o dată tot ce-l fusese ani și ani atî
de familiar în camera sa de lucru,
ca și cum ar fi vrut să-și ia rămas
bun, cu o luciditate ce trebuie să fi
făcut ca această clipă să fie cea mai
tragică din întreaga sa existență, atî
de îndrăgostit de lumină și viață,
încecă să spună ceva fără să izbu-
tească, apoi se lăsa din nou, sfîrșit,
pe spate, închise ochii și întunericul
cuprinse ființa lui pentru totdeauna.
Viața lui Vasile Alecsandri se în-
cheieșă”.

Șt. O. Iosif

(Urmare de la pagina 1)

a simțirii, adus la o chintesență a sentimentului, de o fluiditate lirică tubu-
rătoare. La fel stă lucrurile cu acea zguduitoare poezie despre sfîrșitul Trag
al conducătorilor răscălați loabogilor de la 1784, din Munții Apuseni, Stiau la
Balgrud trei firăți sau cu acea antologică Doină în care az și vezi adoma
cum: „Se tinguesc / țalângi pe căi / Și negri cresc / Din negre văi / Plutind
pe munți... / La Făgăduu, / La Vadul-Rău, / Sus, la Răscrucl, / Vin trei haiduci /
/ Pe cai mărunți...”

Poezia lui Șt. O. Iosif are un univers al ei bine statornic, cu o atmosferă
originală nelipsită de o anume vrajă de baladă, înălțurîndu-se de desă-
mentar-romantice, parcă, secvențe dintr-un scenariu al vieții zilnice, văzută dintr-o
mental-romantice, alte dăți exaltat-ldilice sau nostalgic-patriarhal. Se perindă pe
o imaginată pelliculă a timpului strămoșesc petreceri populare, la orîndă: răsună
glasuri vesele, „tip / vioră”, se-nîncă joieri de „duduie” pămîntul, e o veselie
bachică, menită să ajute pe oameni a uita „viorăria de afară” (Spre Sin Vasile).
Dacă într-o poezie cum este aceea de mai sus sau ca Zi de chef, și
multe altele domină un sentiment de exaltare și beatitudine, în Fui și Seceta,
de pildă, țărani strîniși la cîrcimă sînt cuprinși de-ngrîjorie, împlîrîți ca-
rîm un tablou sumbru: „La cîrcimă gloată stau țărani / Ce tristă doină zic țig-
nari / Clondirile stau toate goale, / Bătrîni dau din cap cu jale... / Nu-i chef
de joc, nu-i voie bună” etc.

Lumea copiilor cu naivitățile și zburdalnicile ei își găsește un dulce con-
tact în poezii ca Lumea lor, Furtuna, iar viața amară a artiștilor ambulanzii sau a
copiilor de țigan care-și căută viața transformativă în obiect de distracție
pentru hoieri, în Coana. Mizeria artistului, a intelectualului cîntăș, sîrșicia
și-nisurgarea în care trăiește devine sursa de inspirație pentru poezii ca
April, Artisti, Domnul profesor; drama celor umili, ce muncesc pentru cel
bogăi, e evocată cu accente de cîntec proletar, în Surorile: „Ah, migăli-veți
tota viața / Dantele pentru cel bogăi? / Abia vi se plăteteșă a / Pe care voi
o cumpărați”. Firește, Șt. O. Iosif a scris mult pentru cîi a trăit (Patriarhal,
Poezii, Credințe, Cîntece, poeme, piese de teatru etc.) a tradus de asemenea
foarte mult și de multe ori înegalabil, dar n-a avut timpul necesar unei
selecții riguroase. E bine că s-a tipărit masiv din opera sa în anii noștri. Cre-
d, însă, că se impune o muncă de triere în vederea realizării unei antologii din
Șt. O. Iosif, care să-i statornicească locul meritat în istoria poeziei noastre.
Fără să atingă realizări dintr-o manieră mai înalte, prin Șt. O. Iosif universul liric
noastre cu problematică nemiloșic socială cucerese noi teritorii, de pe care
cel de mai tîrziu vor lăsa poezia lor să deoaleze spre alte zări mai cuprinză-
toare de frumos.

I. D. BALAN

CRITERIUL DE ANALIZĂ

(urmare din pag. 1)

Așa a procedat de altfel și Remus
Luca în „Poveste de dragoste”.
Vidrăsan, eroul cărții și axul ei ce o
străbate de la un capăt la altul, este
un activist de partid ce apucătoare
devotat în condiții dificile și grele.
Dar deși mecanicul de locomotivă
ne e înfățișat din adolescență, pe-
rioda aderării sale la mișcarea
muncitorească e spusă concentrat,
fără insistențe, fiindcă atîț profesia,
temperamentul și existența lui Vi-
drăsan cit și mediul său de forma-
ție, explicitează suficient evoluția
lui ulterioară. Autorul a tratat epi-
sodul cu economie, fără a insista
asupra lui mai mult decît era nevoie,
și bine a făcut. Ar fi fără rost să-
reproșăm aceasta chiar într-o serie
de articole ce-și propun analiza mo-
dificărilor eroului, deoarece ideea
artistică a prozatorului e alta și anu-
me de a ne înfățișa un caracter
egal și terace, animat de un simț
înalt al datoriei față de partidul
clasei muncitoare. Așa se explică și
capitl că deși Remus Luca este unul
dintre primii noștri prozatori sen-
sibili la problemele etice, în „Di-
minea de Mai” era tocmă analiza
unui caz de conștiință în domeniul
acțiunii politice. În „Poveste de dra-
goste” nu-și face loc frămîntările,
Vidrăsan înredvind-se totdeauna de
de ce, ci doar cum. Pe linia intenției
sale artistice, Remus Luca a reușit
foarte bine, și zice chiar prea bine,
fiindcă extrema lenitate e erou-
lui și pădura sentimentelor pot să-
rea în cîntor locuri, chiar lipsă de
sensibilitate scena pierderii celor
doi fii. Vidrăsan rămîne un tip,
un caracter, tocmă prin voința sa
activă, prin dezvoltatul său conș-
tient, și ar fi fără sens să-l anulăm
fiindcă nu se transformă radical, nu
suferă mutații în conștiință, ci cu-
noaște doar o creștere lentă a ex-
perienței de viață, cristalizată pe o
idee fundamentală.

Iată deci trăsăturile în care pro-
blema mutației în conștiință este
fie inexistentă („Poveste de dra-
goste”), fie nesatisfăcătoare realizată
 („N-a fost în zadar”, „La marginea
orașului”) și aceasta nu produce
daune literare, mai înțîl fiindcă mo-
dificarea e, în aceste cazuri, o pre-
miză, iar nu o concluzie și apoi fi-
indcă ideea artistică este alta, dife-
rită. Important, la Al. Sîbercu, este
modul de viață specific al unei co-
lectivități active în care ideile sînt
trăite cu o intensitate extremă și cu
riscul suprem; iar acest mod e redat
cu o autenticitate impresionantă.
Aici, și nu în „Individualizarea per-
sonajelor” trebuie văzut meritul real
al cărții. Critica a subliniat în una-
nimitate, la romanul lui Al. Sîmson,
originalitatea specifică: capacitatea de
a reda nuanțat spiritul și epulul co-
lectiv al unei mase, înecate în li-
ciora română. Iar Remus Luca a
reușit să creeze un tip constant și
nezdruncinat de comunist, înfruntînd
adversitățile maxime ale societății
burgheze. Iată deci că un criteriu,
fie el și fertîl, cum este acela al
modificărilor în conștiință, trebuie să
țină seama de concretul specific al
operei, de ideea artistică a cărții și
să opereze în limitele necesității ar-
tistice și ale bunului simț.

Paul GEORGESCU

A început vacanța
Fotografia:
DAN GRIGORESCU

cuvîntul cititorului

UN VOLUM DE VERSURI

Poetul Valeriu Gornescu este autorul a două volume de versuri („De-o
vîrstă cu țara” și „Înima și timpul”), asupra cărora critica literară s-a opri-
t destul de puțin. Publicăm mai jos fragmente dintr-un articol în care un citi-
tor al revistei noastre își exprimă opinia în legătură cu volumul „Înima și
timpul”, apărut în Editura Tineretului.

„Asupra activității poetice a lui Valeriu Gornescu critica literară s-a
pronunțat, după părerea mea, într-o măsură insuficientă ceea ce m-a determi-
nat să trimt „Gazetei literare” aceste rînduri în care incerc să formulez cîteva
păreri asupra ultimului său volum „Înima și timpul”. Ca și în volumul pre-
cedent, V. Gornescu se recomandă drept un liric de atitudine civică, sincer
în ceea ce spune și autentic în emoții. Poezia care deschide primul ciclu este
o odă închinată partidului („Te-am auzit cîntî surșide pădurea”). Dimensiunea
emoțională se înfățișează aici din sugestii și asocieri neașteptate, din imagini
care palpită viu, pline de prospețime. În „Creanga înfiorată”, rememorîndu-
și trecutul, poetul folosește nararea directă cu tonalități sumbre, evocînd o atmos-
feră apăsătoare și lipsită de orizonturi. La fel în poezia „Popicării” unde
asistăm la un joc destul de sugestiv al simbolurilor. Este adevărat că nu
toate buciile din cadrul ciclului vădese însușiri de felul celor relevate mai
sus. Stilul proză, formularea constatarea și plătă, încărcarea fabulației pînă
la stufozitate, subminează valoarea unor poezii ca „Licul”, „Gheorghe La-
zăr” și, în parte, chiar „Trandafirul”.

Ciclu următor, intitulat „Dimineața fluvului”, înmănușchiază mai ales
poezii autobiografice. Aici Valeriu Gornescu își formulează profesiile de
credință, evocînd să transmită, cu limpezime, un mesaj cetățenesc și agita-
toric. Se iese de pe urma acestui efort scăpărîrii vil de autentică ară, dar
și plătitudin, poezie avîntate, capabile să emoționeze alături de strofe cris-
pante, momente de poezie autentică, dar și prăvăliruri prozice. Impresionează
și cuceresc poezii ca „Vraja amiezii”, „Cuiburi de undă”, „Purtașion”. Se
impune printr-o vigoare deosebită poezia intitulată „Armonii”, expresie a opti-
mismului și a încrederei poetului în triumful inextorabil al tineretii, unde volu-
tele entuziasmului găsesc, pentru exteriorizare, cadence bine marcate și ample,
pline de sonoritate. („În acest calm mărei al zilei, / de a nu socoti definitiv

nici o replică, / de a nu evita nici o încercare, / mereu gîșind o culoare / un
reflex / un ecou rostogoliri învîspăite, / pasionatelor transformări, / stră-
lucitoare întîmpinări a necunoscutului — / / e toată tineretea mea.” Pe
de altă parte însă poetul recuzătoare cunoșterea lui demonstrații de minimă rezis-
tență, locurile comune și locurile nepoetice. Dacă buciile „Allegro”, „Ra-
leș”, „Pînă agronomului” sau „Linișteșă pînă” stît numai prea încredute, în
schimb „Lămina fără cîntec” și „Haturî plecate” cuprînd pasaje de pro-
lizitate jenată.

Ciclarile următoare, „Șantier naval” și „Tineretea oșului”, de inspirație
actuală poartă amprenta adîncă a patosului creator care caracterizează epoca
de construire a socializmului. Aici, după părerea mea, isbuțirile sînt prepon-
derante. Poeziile sînt luminoase, imagistică sugestivă și nuanțată. Stîngăciile
și nempîlnirile derin tot mai rare, chiar dacă nu pot fi socotite cantități negli-
jabile. În ansamblu socotesc pe deplin reușite poeziile „Argos la gef”, „Sin-
gele legendelor”, „Lanars”, „Prumul voiaș” din ciclul „Șantier naval”, „Așe-
zări”, „Țigîna”, „Țăruș”, „Ultimul lan”, din ciclul „Tineretea oșului”. În
„Holărîrea partidului”, „Sase mai de scrisori” și „Morosa Senectus” se mai
pot întîlni totuși accente declamative. Pe alocuri se mai înteșă și acum imbecșirea
sufocantă a stilului, tonalități dubitabile supărătoare („Portul roșu”), sau încercu-
rea de a masca sîrșicia poetică printr-un limbaj neologistic pretențios. („Po-
pometri”). Constatarea unor asemenea neajunsuri nu contravine totuși afir-
mației prin care subliniam preponderanța, în acest ciclu, a elementelor reușite,
observațiile critice pe care le facem vîșînd un număr restrîns de poezii.

Ultimul ciclu al volumului intitulat „Înima și timpul” este și cel mai bun,
aici reușînd poetul să dea adevărata măsură a însușirilor sale. Deși teme labo-
rințante a poeziilor incluse aici este cea erotică, confesiunea poetului lăbu-
tește să atingă și semnificații mai largi. Mărturisînd holărîrea de a-și dăru
înima tuturor acelor care suferă din pricina iubirii, Gornescu conferă tensiuni
erotice o trăsătură de tnal unanimit. Optimismul, sentimentul încrederei în
viață se degajă și din poeziile cu caracter de pastel. În „Ciuita”, „Cerbii” și
„Mările orfice”, poetul se lasă vrăjit de măreția naturii, contemplîndu-i im-
ensitatea care-l înfioară, dar și desubrîșirea cădată pînă în cele mai mărunte
detalii. În „Crengi” își face loc umirea plînd de admirație față de fenomenul
perpetuu al vieții, intruchipat în puterea germinativă („Tu ești ca un lăstar
mă în spre soare — / același raze mai fecund te-ajung, / și și se zbat” un
timp sub cîngătoare / și se întore spre lume iarși: prunc”. Mai ales în acest
ciclu poetul se înfățișează pe sine însuși așa cum este în viața de toate zilele,
cu felul lui firesc de a simți, de a înțelege viața, de a se bucura și de a se
tristista, cu temperamentalul lui, cu universul lăuntric care îi aparține doar lui.

Creдем a fi în asentimentul cititorilor afirmînd că poetul are datorică să
dezvolte pe mai departe reușitele obținute în acest volum, înfățișîndu-le în acti-
vitatea de viitor pe trepte tot mai certe de realizare.

L. BURCEANU
profesor, Galați

carnet cinematografic

**DRACUL
ȘI CELE 10 PORUNCI**

PARTICIPANT anul la un număr foarte apreciat de festivaluri internaționale, studiul „Alexandru Sahia” precedea actualmente la selecția filmelor de scurt-metraj care vor reprezenta în fața juriului uneia dintre cele mai importante competiții. La Veneția, în iulie 1962, „Leul de argint” e câștigat de filmul românesc „Povestiri din lumea Mării Negre”, al Domnii Barbu. Succes de prestigiu — care însă nu mai este neobișnuit atunci când o vorbă de filmule noastră documentare, sau de cele de știință popularizată. E de ajuns să menționăm că în decursul unui singur an, realizatorii de la Studiul „Alexandru Sahia” au câștigat aproximativ cincisprezece diplome și medalii, între care premiul de excelență, câștigat în toamnă la Moscova.

IN ANUL acesta, la festivalul de la Veneția, pleacă — în ajura celor două filme documentare (liniare), realizate de Nina Iehar, și Văda Gheza, realizator Miral Ilișiu) și o seamă de scurt-metraje create recent de acest studio. Printre ele se numără „Geme și camee”, recent încheiată lucrare a regizorului Petre Sirin, și un alt film al acestuia, „Letopisatul de piatră al Dobrocei”; mai pleacă în curând (filmele trebuie să fie prezentate cu o lună înainte de deschiderea festivalului) două din foarte interesante creații ale neostentatului călător Ion Bostan și ale neostentatului acestuia Ilie Cornea; și alături de ele — probabil — premiul de excelență de la Moscova, Primăvara obținută, pelicula realizată experimental de Sergiu Nicolaescu și I. Marin.

ACESTE FILME ar putea fi un exemplu de discuție. Se simte nevoia, credem, ca în presa noastră de specialitate să se deschidă o discuție mult largă, în special pe tema filmului de știință popularizată: diferența lui specifică față de filmul documentar; posibilitățile și limitele genului etc.

După afirmarea unora, există doi poli către care scurtul metraj științific trebuie să se orienteze în mod necesar. Domeniul său constă în acea zonă care scapă posibilităților obișnuite de cunoaștere ale ochiului omenesc, fie în cercetarea unor date nu necunoscute, relativ la îndemână, dar a căror prezentare posibilă numai aparatului de filmare dăce la metafora sensibilă, sau la auctori pe plan filosofic, cu putere generalizatoare din punct de vedere uman. Iată în ce constă soluția Primăverii obținute a lui Sergiu Nicolaescu, care nu face în aparență altceva decât să urmărească baletul delicat al nasterii florii, închiderea și deschiderea ei...

TOTODATĂ, cele două documentare ridică probleme de realizare, un lăptos de interes. Dacă pornim doar de la afirmația lui Joris Ivens, că într-un film documentar există întotdeauna patru stiluri — imagină, muzică, zgomot și text — și că o foarte importantă ca realizatorii lui să se întoarcă de cel esențial, este interesant de văzut că în filmul lui Miral Ilișiu accentul se pune pe imaginea dintr-o anumită imagine, iar în cel al Ninei Iehar și al lui Cornea, accentul este pe textul și pe stilul de prezentare a acestuia. În filmul lui Miral Ilișiu accentul este pe muzica dintr-o anumită imagine, iar în cel al Ninei Iehar și al lui Cornea, accentul este pe textul și pe stilul de prezentare a acestuia.

ȘI DACĂ tot e vorba despre festival, pe cine îl considerăm adevăratul festival, pe cine o perspectivă de ansamblu asupra filmului românesc de scurt-metraj? În epoca noastră, în care curiozitatea și setea de a cunoaște sînt coordonate ale contemporaneității, mai poate rămâne oare o eventuală prejudecată că nu e semenea festivalul nu ar strîni interes?

Mioara CREMENE

OBIECTIV

teatrul de vară

Se presupune fals că gustul pentru teatru are înțeperea sau vacanța. Nimic mai înșelător. Sigur că suportarea unui spectacol de 4 ore într-o sală, pe timp de vară, chiar cu ajutorul aerului condiționat, nu mai e posibilă și că nu milităm pentru sezon neîntrerupt, dar, cum remarcă de curind cineva, nici să lași în plata domnului un milion de bucești, cu senzația că mergi la mare, nu se poate. Cele 4 sau 5 scene din parcurile Capitalei satisfac în mare cerințele publicului întors din concediu sau aflat înaintea concediului. Mai sînt apoi cinematografele instalate în incinta stațiilor, așa că nu se poate vorbi aici de carențe serioase. Mă gîndesc foarte mult însă la repertoriu.

Genul ușor se pare că e mai potrivit într-o grădina, unde concurența decorului natural și strigătul nocturn al păsărilor, încearcă sensibilitatea spectatorului. Puțină muzică, câteva glume, actori simpatici, iată cel mai potrivit lucru în cele două luni de vacanță a teatrelor. Pe litoral s-au anunțat turnee cu succese sezonului trecut și multe orașe mai mici își așteaptă favoritul. E bine!

Cîi privește localitățile luate cu asalt în acest sezon, ar trebui să ne gîndim, în sfîrșit, și la unele lucruri mai profunde. La Mamaia, unde așăzîni sînt atrăși de frumusețea mării și a noului peisaj arhitectonic se simțea nevoia unui teatru, pe care dacă aș fi fost arhitect, l-aș fi clădit pe un promontoriu, în larg. Am văzut lângă picamide, în Egipt, locul unde Scala din Milano cîntase cu câteva săptămîni înainte în mărul decor natural, Aida. Teatrul în aer liber era format din spațiul rezervat pentru fotoliile spectatorilor și o ridicătură a depozitului cu un podium. Desigur nu lipsea puțin radiofonice, nu lipseau câteva reflectoare, dar gîndiți-vă ce efect! Aerul acela al Africii, prezența colosală a monumentelor milenare, soapta adevărată a pustului... Altfel se joacă într-o asemenea ambianță.

Acolo m-am întrebuit de ce nu reluăm la Histria noastră, Ovidiu?

Acolo m-am întrebuit de ce repertoriul romantic național nu este montat la ruinele curții de la Tirgoviste? De ce nu clădim, cu bani foarte puțini, vă asigur, un teatru în decorul scos la iveală de către arhitecții, la Sarmisegetuza? Nu e vorba de un teatru de sezon scurt, ci de un teatru pentru turiști, cu siguranță, ar fi deosebit de mare și de atractive ar putea fi. Ideea unor festivaluri internaționale, cum se organizează în alte puncte de pe glob.

Ca să nu pîrem himerici, de ce nu folosim chiar lucruri mai apropiate de București, pentru aceste proiectate întreceri artistice? Ce să spun despre un teatru în aer liber (nu permanent) în imensa palatului Mogosoaiei? S-ar naște un repertoriu special, dramaturgic ar căna să revie chipurile luminate ale trecutului nostru istoric și m-am așezat de cîștigat din aceste preocupări.

Dar, mergînd și mai departe, de ce să nu organizăm un teatru în aer liber sub zidurile Grădii roșii, unde, prin înălțarea unui concurs de piese cu mesaj revoluționar, să se nască acele opere dramatice demne de a înfîlșa, în toată marea lor, revoluția și istoricul ei, plin de fapte admirabile?

Văd pe o imensă scenă din piața Republicii jucată piesa emeriții puterii de către masele populare, chiar în acest loc, ca decor, servind ansamblul de clădiri din jur. Gîndiți-vă la o imensă figurativă, la efectele dramatice realizate de un regizor talentat în cadrul colosal!

Sigur că odată cu modestele gînduri stîrnește un acest proiect, se pot naște și altele pe care le așteptăm în presă. Trebuie numai puțină inițiativă, avem nevoie de o cifră animatori cu o putere de muncă în stare să realizeze mîncă în parte astfel de deziderate.

Eugen BARBU

P. S. Tov. Mica Haicu — studentă — ne crede un dușman înverșunat al dansului modern. Exoare. Nu ne place caricatura lui.

Studiu de ION GHEORGHIU (detaliu)

REFLECTOR REFLECTOR

GETA BRĂTESCU Ilustrație la „Prostia omenească” de Ion Creangă

Emilia Cezara, în noua producție românească „Lumina din iulie”

carnet plastic

Geta Brătescu

Cea de-a doua expoziție personală a Geta Brătescu se remarcă prin valoarea și unitatea. Artista își păstrează limbajul personal chiar atunci când caută echilibrul plastic pe suprafețe variate, ca „Bazele” lui Ion Creangă, „Domnul Panfil” și „Stăgă sau Măru” de Berthold Brecht, sau „Esoptia”.

Ilustrațiile de carte se dovedesc a fi domeniul preferat al acestei înzestrate grafice. Geta Brătescu știe să selecteze momentele esențiale care dau cheie unității, să deseneze semnificațiile lui omnia să poartate prin tehnica folosită: coloranții de lez și ilustrațiile pentru Creangă și cele pentru Brecht, și penul pentru Esoptia sînt grași în lez; dar în fiecare, forța liniei, expresivitatea materialului, doborînd de alb-negru sînt altele utilizate.

În cazul de gravuri „Bazele lui Creangă” se conturează cred, cel mai deplin originalitatea vizuală a acestei artistice. Geta Brătescu obține în spiritul marilor povestitori folclorici prin prima omnească. Prin dialogul albului cu negrul aceste gravuri sînt reduse în miste cuvintele lui Tintoretto: „Cele mai frumoase culori sînt negrul și albul; ele creează o atmosferă de lumini și umbră”. În imaginea scurtei din ilustrație pentru „Prostia omenească”, dintr-un stil de linii se naște o imagine deosebit de expresivă.

„Esoptia” este o lucrare de excepție plastică, vădăzută caracteristică pre-

JUBILEU PLASTIC

La împlinirea vârstei de 10 ani de viață și activitate artistică, Școala Populară de Artă din București a deschis mersul și expoziție de pictură, desene și sculptură în grădina de la Herăstru. Trei sute de lucrări expuse adună în rama și pe scaun, în cele două săli de expoziție, nu numai culoare, ghips, metal și piatră, ci o vâdită, complexă personalitate a „elevilor”, manolici, funcționari, școlari, artiști etc. Măști de un dor pe care alții și-au căutat pe sine, în carnea și în sânul căruia, o categorisă de sensibilități caută culoarea și expresia dintr-o firească poezie sufletească asemănătoare poeziei meșterilor țărani care de la Miorța la scortia olenească nu au obosea niciodată să caute și să afle forme noi, cuvinte frumoase și vopsele de cel mai bun gust.

Artiștii plastici, amatori, desigur că vorbim, sînt și meșteri și ucenici în același timp, căsuțică deopritivă școlii profesorilor lor, meșteri ai revoluției, meșteri ai grației, artiști și școlii școlii laudate care îndeamnă să lucreze cu poezie.

Panoul expoziției sînt pline de frumoase. Unii sînt pictori și prețuri uluitoare și acurate, alții fusesc linia sventită a creștinului ascuțit și tipăritura grafică, coloranții și plume plină și rețetei palpabile. De la expoziția anilor trecuți Școala Populară de Artă oferă un publicului vizitator lucrări de categorii și înalte diferite, culose de pe personalul anilor de început pînă la producțiile cele mai recente. Acest jubileu e de fapt o retrospectivă în care se înfășoară fațete autentice și nune bine cunoscute meșterilor artistice de amatori, cu începători talentați de mari perspective. Pe alme ar îl să numim mai înții? Tădruț Mihai Gheorghiu e înseparabil și profund în sensibilității. Artizii plastici ai lui Valeriu Gheorghiu e o frumoasă piatră de hotar artistică. Macheta de sticlă a Marișei Hîrduț, ce și proiectele scenografice ale Ișet Munteanu sau ale Marișei Eugenia sînt lucrări de cîră valoare în care glădul adăos subiectului și cerințelor de scenă se împletesc uniform și curgător. Prin desene Paul Mihăilescu ori Răzvan Adrian se simțea înși observator și prețuitor meșter în redarea amănunțite și sugerative stătuțelor sufletești. Cîmpul de glădul cu creștea toată din lucrarea „Avionul” — Ghilă Gheorghiu — e de o puteritic sensibilitate exprimată prin mijloace simple dar profund emoționante. Fay Ștefan care poartă la rache și pana de scris, labușese complex în câteva lucrări. Dintr-o simțea de poezie și fărăci alung la o interpretare deosebită în care culoarea se conturează în compoziție cu amolă. Geo Sîrbulescu expune un splendid portret de cîmp pîmpîșt artă în care apar din simple metode de culoare omene, marginile de pîdăre, cer senin, de o îndărătoare interpretare plastică. Tema constructivă nu este repetat interesant abordată: se atrage pictura lui Tudor Bortu care... gol și elev în anul I al școlii. El prezintă un luminos ulei al omeniului Magistru Nord-Bud unde portretul căruia camănuț lui pictur, almei, var și vopsele sculpturii; Ionescu Gheorghiu, un tîdruț în ghips, odănoșcu, lungă lăcoșu, George Mucibobici trei sensibile scobituri în lez. Un stăgău meșter: Femeie cu hîrpe, Marișoara Moșoi Nicolaeșcu...

Olga BUȘNEAG

Ar fi să-l citim pe toți cei cîi expun și care sînt aproape 100. Ar fi să-l cuprîndem în cronica noastră și pe neobișnuit lor profesor care ajutîndu-l în înfășoarea formale, vibrații curilor, muzicată, materialitate și sensibilitățile sufletești, respectă caracterul și personalitatea lucrului elev al lor. Ar fi să vorbim de muzica difuză a primilor ani de școală, de creșterea potențialului în expresia vie a lucrului clase și tîmuri plastice, de silanul genului, de lupă lucrului cu ei lucruri în fața materialului inert și de bucuria lucrului realizat.

Jubileul acestuia decada plastice stabilește un drum bîdut de poezie ascultîndu-l ai unor pasionați diumești care nu se fatore niciodată înop și care dau cu ei în tolbă spre înaltul zîrilor albatru, perșule și calori noi.

Baruju T. ARGHEZI

Aspecte și tendințe actuale ale poeziei latino-americane

Poezia latino-americană a ajuns la un amplu ecou mondial și la o puternică afirmare a originalității sale la sfârșitul secolului XIX, cu Rubén Darío. În acest fel s-a desăvârșit un proces de maturizare și de căutare a glasului propriu care, începând cu frumoasa „Alocución a la Poesía” a lui Andrés Bello (pe care Juan María Gutiérrez o așeza în 1846 în fruntea celei dintâi antologii a poeziei hispano-americane, „América poética”) în care invita muzele să părăsească îmbrățișata Europă și să se statornicească pe meleagurile pline de energii virtuale ale lumii noi, a aceluși un obiectiv constant al eforturilor poetilor Americii latine. Cu Rubén Darío și-a pierdut prestigiul poezia declamatorie, verbosă, grandioasă, care domina până atunci lirica latino-americană.

Dar Rubén Darío a istorit toate virtuțile formulei poetice pe care a descoperit-o (densitate, concentrare a expresiei). Urmașii săi s-au trezit atunci când l-au imitat cu prea mult zel exemplul, în regiuni aride, unde nu mai dănuia nici o palmă de pământ fertil. Chiar și atunci când acești urmași erau inezorabili și o apăsătoare forță lirică și o mare capacitate de înnoire stilistică, acești poezii ai urmașilor ai lui Rubén Darío s-a condamnat la epigonism sau la un academism uscat.

Unul dintre poezii cei mai dotați ai acestei perioade este argentinianul Leopoldo Lugones, viguros în surprinderea poeziei aspectelor cotidiene dar cu lirismul uscat de-o mecanică rece a liricii. Un efort lucid de a se răsuși din epigonismul rubenian pe care-luștea opera uruguayeanului Julio Herrera y Reissig, care a încercat să oă rezonanță temelor lirice istorice de Darío, printr-o exuberanță imagistică, pe care contemporanii au socotit-o extravagantă iar urmașii artificiosă. În această perioadă post-rubeniană se naște însă în poezia latino-americană (într-un anumit sens tot pe urmele lui Darío, și anume pe acea a „secolului american”) ale acestor o vigoasă orientare „americană” de valorificare literară a problemelor specifice Americii trezită și prezentată. Ea și-a găsit expresia cea mai caracteristică în poezia „modernă” (mundo nuevo — lume nouă). De această orientare se trag cele mai frumoase momente ale poeziei latino-americană de azi.

O tendință care s-a consolidat cu forță în această perioadă și a dat importante roade a fost aceea de a plonja în poezia realității sociale și cotidiene ale vieții, de a scria poezii lucrurilor mărunte și a bascalăriei zilnice. E vorba de o tendință care a avut ca urmare o schimbare de direcție în poezia latino-americană, de la epigonismul rubenian la o poezie care pătrunde în viața reală și în problemele cotidiene ale omului. În America latină divorțul radical de moștenirea literară a trecutului dădea sentimentul țeserii din sclavia academismului, stărnea speranța găsirii unor căi mai sigure de a ține în viață poezia autentică.

Ecoul curentelor literare postbelice apărute în Europa (dadaismul, supra-realismul, ultraismul etc.) s-a resimțit peste ocean ca o tendință violentă de sfărșimare a tiparelor gin-diriilor logice, a formelor poetice tradiționale și chiar a regulilor limbii vorbite. În America latină divorțul radical de moștenirea literară a trecutului dădea sentimentul țeserii din sclavia academismului, stărnea speranța găsirii unor căi mai sigure de a ține în viață poezia autentică.

Aceste exerciții au generat o avalanșă de teorii și manifeste poetice extravagante și au zădărit o seamă de figuri literare interesante mai mult prin excentricitate decât prin realizări. Dintre ele amintim pe chilianul Vicente Huidobro, inventator al „creaționismului”, prieten al lui Apollinaire, Max Jacob, Tristan Tzara, etc. și autor și de colegii din poezii în limba franceză. Năzând să fie „un erector absolut, artist-dumnezeu” a făcut o poezie plină de forță fantastică și de o extraordinară capacitate metafizică, dar în care adeseori lirismul autentic se destramă în sterile exerciții de a compune sunete pure, versuri fără sens. Această căutare lucidă a absurdului verbal domină poezia

COMITETUL DE REDACȚIE

Teodor Balș; Ov. S. Cromeșniceanu (redactor șef adjunct); S. Dămăș; Ștefan Gheorghiu (redactor șef adjunct); Eugen Simion; Al. L. Șifalnicu; Tiberiu Ulan (redactor șef); Haralamb Zăcă (secretar general de redacție).

argentinianul Oliverio Girondo, ritmicitate și forță expresivă și după ce acesta a fost de mult înmormântat. Căzând Mariano Brull, citit sub vraja scrierilor cadavrele despre inconștienta creație, a ajuns pînă la fuziunea de poezii compuse din sunete fără sens, din cuvinte inventate.

Dar în perioada de după primul război mondial lirica Americii latine a fost prea agitată de problemele politice, sociale, de grave probleme economice, de violențe și adeseori singurătate lipsă politică, pentru ca poezia autentică să se poată înalta din nou peisajele străzii verbe.

Realitatea pătrunde, violentă și puternică, în creațiile celor mai talentați poezii ai epocii, făcând ca paralel cu exercițiile sterile ale dispozițiilor supra-realistice, ultraismului sau dadaismului să apară în America latină o poezie plină de viață, compusă a vocii, de viziuni luminoase și de frumusețe grație a problemelor sociale. În acest fel viața literară a Americii latine se deosebește mai răpedit în două tabere opuse, adică în două permanențe. De poezii în diferitele țări vorbim de mai jos.

Una eșecurilor accidentale la începutul acestei perioade gruparea poezilor Americii latine după criteriul politicii, cu puține excepții de excepție în realitate. Astfel, Roger Caillois crede a distinge în America latină trei literaturi: o literatură albă, una neagră și una roșie. După această grupare poezii latino-americană sunt împărțite în trei grupuri: o literatură albă, una neagră și una roșie. După această grupare poezii latino-americană sunt împărțite în trei grupuri: o literatură albă, una neagră și una roșie.

Prezența realității sociale modifică pînă și estetica unor poezii ca chilianul Pablo Neruda. De la descurajarea și așteptarea a perioadei de libertate, el a evoluat spre o poezie socială „socialistă”. O altă literatură socializată a strălucit în Brazilia: Carlos Drummond de Andrade. De la expresionism la o poezie socializată profundă. Alți poezii ca brazilianul Miguel Angel Asturias sau argentinianul Jorge Luis Borges, Carlos Montemayor, Fernando Luis Balseiro, etc. au evoluat spre o poezie socială și puritate sufletului copiilor, a ridicat poezia chiliană pe cele mai înalte.

De schimbarea radicală a peisajului liric latino-american a început să influențeze consecințele unei furan: îndepărtate, aceea a primului război mondial, și a fost desăvârșit apoi sub efectul cutremurelor care au zguduit viața economică, socială și politică a țărilor subcontinentului.

Francisc PACURARIU

MOSCOVIȚI

e. vinokurov

Peste Visla, sub urzică,
Zac în lut, și-i spală ploaia
Serișka din Strada Mică
Și Vinka din Monovaia,

Însă undeva, departe,
Nu știu de cîți ani într-una,
Sigure-n odăi deșarte,
Mamele nu dorm, nici una.

Peste Moscova-și ridică
Lămpi frenetice văpoia,
La un geam în Strada Mică,
La un geam în Monovaia.

Fără ei, filme vestite
Tulbură strada discretă,
Fetele, cîndva-ndrăgite,
Astăzi poartă verighetă.

Stele mari bolta înspic.
Noaptea-n vînt șoptește foaia
Liniste-n pe Strada Mică,
Liniste — pe Monovaia.

In rominește de
ȘT. AUGUSTIN DOINAȘ

MESTROVICI

Cap de fetiță

O MARTURIE SFÎȘIEȚOARE

La mai puțin de o lună de la apariție, o carte face inconștient lumii. Numele lui Sempurn, autorul ei, figurează în coloanele tuturor ziarelor, unele speculind cu anadotele senzaționale premiale „Formentor”, de tradiție iberică, acordat de astăzi într-un refugiu dincolo de granițele Spaniei franchiste (comisia internațională a premiului s-a reunit la Corfu, în Grecia) unui comarist spaniol. Serios și mai mare pentru că „Marea călătorie” este lui Jorge Sempurn, a fost premiat înainte de a fi fost tipărit (juriul a citit-o în manuscris, iar în componența lui nu figurau comunistii, prin urmare bună-niua de părtinire este exclusă).

Am „Marea călătorie” a lui Sempurn pe masa de lucru și sînt încă sub impresia covârșitoare a unei lecturi excepționale. Mă bucură faptul că această carte a intrat în atenția opiniei publice mondiale, pentru că este un mesaj uman, profund răscolitor, care îndeamnă la acțiune hotărîtoare împotriva fascismului, a morții mecanizate, în proporții industriale, plindă simplă, cu o simplitate în expresie care-i conferă o nobilă atitudine umană, pentru libertate, pentru viață, pentru apărarea multor miliarde umane împotriva repetării ororilor descrise de Sempurn. Pentru că „Marea călătorie” este o sgușuitoare carte a ororilor fascismului, iar personajul principal este o conștiință, sau mai bine spus o simplă memorie umană, îndurerată, marcată de o fristică infirmitate pe care este conștientă că nu trebuie să o poartă, ca o povară necesară, pînă la sfârșitul zilelor.

Sempurn este unul din milioanele de oameni ai acestei glob pămîntesc zgudit de seisme, un om a cărui existență s-a deslășat pînă acum între exploziile bombelor, refugiu în altă țară, lupta ilegală împotriva distrugătorilor de libertate și de viață, detențiune, captivitate în lagărele naziste. „Jeissem — din război; copăniță” — scrie Sempurn — pentru a intra în războiul adolescenței, cu un mic popas în mijlocul unui munte de cărți”. Copil, autorul păreaște, imprenuă cu familia lui, Spania intrată sub stăpînirea lui Franco, refugiindu-se în Franța.

Abia își termină studiile liceale și libertatea îl este din nou amenințată de către nazisti, care intră deodată patria lui de adopție. Tînd de 19 ani, Sempurn participă la mișcarea de rezistență franceză, este arestat la Auxerre, în timpul unei acțiuni de sabotaj, stă un timp în închisoarea din Compiegne și apoi este deportat într-un lagăr de concentrare din Germania.

„Marea călătorie” este rememorarea drumului halucinant; de la Compiegne la Buchenwald, de-a lungul a cinci zile și nopți, într-un vagon de mărfuri în care sînt tassate o sută douăzeci de trupuri omenești. Sempurn a trăit în acești ani terribili ai tinereții sale, în

care vitalitatea firească i-a fost, nu odăi, îndăbușit de fiorul morții iminente, momente cu mult mai tragice decît această „mare călătorie”. Martor al unei multitudini de clipe îngrozitoare, se pune, desigur, pentru el problema dificilă a optimismului și, mai ales, a transformării acestei durate cumplite a vieții într-un focar menit să ardă, prin puterea expresivității, finalitate asasină a fascismului. Sempurn este un intelectual iubitor de finețe, de țesut literar subtil și delicat. Intenționează de câțiva ani „marii călătorii” este luminat interior, pentru în anul de 19 ani, de reconstituirea universului spouian, de existența lui Swann, de căutarea în propria sa eretătență a unui moment comparabil cu irupția celebrilor fructe muzicale din sonata lui Vîndict.

„Marea călătorie” a avut o gestică de salisprețate ani. În tot acest timp un simplu cetățean al lumii, lipsit de ambițiile scriitorului profesionist („Marea călătorie” este o carte de debut) a meditat dueros, prins în mrejele unei memorii împovărate de momentele înregistrate. Problemele pentru Sempurn, în mod vizibil, nu era de a scrie o carte despre experiența sa tragică și eroică, ci un document impresionant asupra timpului său, amenințat în permanență de proiecția distrugerilor, de ideea morții posibile ori cînd, ieri datorită fascismului, asasinatelor în masă, camerelor de gazare, crematoriilor, astăzi imperializării și pregătirilor sale pentru un război termoluclear.

Cartea lui Sempurn este rezultatul unei dorințe, imperios respinșă față de oamenii epocii sale. „Trebuie să vorbesc în numele lucrurilor care s-au petrecut” — scrie Sempurn — în numele meu personal”. Trebuia prin urmare o confesiune trăită patetic, nu o descriere a ororilor, care prin acumularea obiectivă a cititorului cu îngrozitor și nu-l mai impresionează. De aceea romanțierul a înălțat din primul plan confesiunile sale tot ceea ce, fiind extrem de adevărat, putea să dea naștere prin dimensiunea terifiantului la senzațional, și a optat pentru simplitatea desăvîrșită, cu un efect psihologic umitor. Sempurn dovedește prin „Marea călătorie”, în spiritul valorilor de prestigiu ale literaturii universale, capacitatea extraordinară de sugestie pe care o deține simplitatea. Înălțarea poezii, a grandorii estetice, a momentelor „tari”, face din textul lui Sempurn o lentilă măritoare în care fiecare episod, în înălțarea memoriei tragice a naratorului, capătă proporții turbulente. Neffind descrișie, „Marea călătorie” nu este o carte care poate fi istorisită, ci o carte care trebuie trăită, nefind altceva decît o retrăire a unui timp atroce. Scrișă dintr-o simflare, fără capitole pe care desăvîrșirea întredată a unei intrigi le-ar impune, „Marea călătorie” are un caracter poetic, sau

muzical, în genul fugii. Intocmai ca într-o fugă, motivul principal (drumul de groază către lagărul morții), este contrapunctat de numeroase contrasubiecte, izbucnite în virtutea asociațiilor multiple și fi-reștii ale memoriei. Efectul acestei construcții este profund impresionant. Prezența a disprut, fiind înghi-

țit de un trecut care-l înlocuiește și în care tutela sînt irealitatea și absurdul grozviilor fascismului. „Nu eu sînt acela care provoacă această senzație de irealitate — adaugă Sempurn — ea este înscrisă în evenimentele exterioare. Ea este înscrisă în evenimentele acestei călătorii”. Diurnul a fost înghițit de către arbitrarul nazismului și oamenii călătorie, îngrămădiți pînă la sufocare, într-un întineric apăsător, o noapte care nu se mai termină”, cum repetă mereu, simbolic, ca un leit-motiv, făcând din Sempurn. Fînța lîngă care poezia istoricului s-a găsit deodată aruncat, este un participant la mișcarea de rezistență. Autorul și acest tovarăș de călătorie se simt amîndoi legați brusc prin vitalitatea și speranța lor comună de a putea scăpa, cîndva, din universul morții și al singelui. Singura mișcare în noaptea fără sfîrșit pe care o strădă, „o noapte detașată de tot ce nu e noaptea” este dialogul lor cu glas scăzut. El anulează întinericului cu o lumină interioră a vieții care curge firesc, normal, undeva departe de ei, departe de trenul în drum către lagărul morții. Chiar și această ultimă încredere în viață și în virtușile ei, amficia cu flăcăul din Semur li va fi răpădit memoriei îndurate silite să nareze trelul și absurdul. Tîndul din Semur va muri în brașele poveștii drului, în ultima și cea mai teribilă noapte a

călătoriei prin tenebre, pe marea aleie a lagărului de la Buchenwald, acoperită de zăpadă, sub o lumină orbitoare și în expresiile unei ironice muzici triumfale, glasul tragic al acestei povestiri va evolua singur, în singurătatea care-i înconjoară pe supraviețuitorii drumului cel mare, păzîți de nazisti și de cîinii lor dresați. E un glas profund tulburător al unui om simplu, ai domă nouă tuturor, și el înaintea morții inevitabile, sau greu de evitat. Scăpat, cu totul întâmplător, de sub imperiul destinului căruia nazismul îl sortise, Sempurn se simte obligat să scrie această carte în amintirea flăcăului din Semur,

caricaturistii lumii

— E cel mai izbucit dintre labourille mele realiste. Lam intitulat „Brînză albă pe săpădă”.

Din „Paese sora”

morț în brașele sale, în amintirea bătrînului din trel, picat dintre cei vii ca întrebarea strigată întregii lumi: „Vă dați voi seama?”, în amintirea mijlor de crece populare, aduși într-o masă congelată în vagonetele de marfă și prăbușii ca bucați de scîndură din ușile brusc deschise, în amintirea flăcăului sovietic spinurat de hitleristi, în amintirea fraților René și Philippe Hortieu, neînfricți luptători ai rezistenței, care în să piardă cum pier „bărbății”. Dar cartea este scrisă și în amintirea Buchenwaldului, a celui monument, sîntu al crimelor fasciste. „Morții au nevoie doar de o privire pură și fraternală”, scrie undeva Sempurn, și această privire „Marea călătorie” o oferă în numele umanității iubitoare de viață. Dar mai este nevoie și de certitudinea că asme-neia lucruri nu se vor mai întîmpla. Certitudinea această are nevoie de mîna lui Sempurn, pentru a nu rămîne o abstracțiune, lată de ce, cînd cineva îl numește „fost combatant”, Sempurn li spune cu calmul care domină toată naratiunea sa memorabilă: „Nu doresc să devin un fost combatant. Eu sînt cu totul altceva. Eu sînt un viitor combatant”.

Ion VITNER

*) Jorge Sempurn: „Le grand voyage”, Gallimard, 1963.

OASPEȚII NOȘTRI

Cunoscutul poet spaniol Rafael Alberti și soția sa, prozatoarea Maria Teresa Leon, se află din nou în țara noastră. Cei doi scriitorii iberici, aflați în emigrare de la instaurarea dictaturii franchiste, sînt cunoscuți cititorilor noștri din numeroase traduceri publicate de editurile și revistele noastre literare. Ei sînt, de mulți ani, buni prieteni ai țărilor noastre. Rafael Alberti și Maria Teresa Leon au tălmăcit în spaniolă pe Eminescu și Arghezi, pregătind traducerea unor poezii contemporane și elaborarea o cărți de însemnări despre România de azi. Prezența celor două personalități ale literaturii spaniole prilejuiește adîncirea relațiilor de prietenie dintre scriitorii noștri și cei doi cunoscuți scriitori progresiști, oaspeți ai țărilor noastre.

La invitația Uniunii Scriitorilor din R.P.R. a sosit Miroslav Drpal, redactor șef-adjunct al revistei „Flacăra”, din R.S. Cehoslovacă.

În cadrul acordului dintre Uniunea Scriitorilor din R.P.R. și Uniunea Scriitorilor din R.D.G. și Uniunea Scriitorilor condusă de prozatorul Max Walter Schulz, docentul Institutului de literatură „Johannes Becher” din Leipzig. Din delegație fac parte prozatorii Hans Jürgen Steinman și Johann Wesolek.

CONTRAPUNCT

„Trecerea de la epoca de piatră la epoca nylonului”, își autocaracterizează Elsa Triolet trilogia „L'Age de nylon”, din care a ieșit volumul „Surfetele”. A apărut nu de mult. Bogat în personaje și întîmplări, „Surfetele” este romanul copilului Christî care, istocit în era ciberneticii, cel în sînul unei familii de muncitori, nu se mai miră de ceea ce pentru noi astăzi, constituie încă un subiect de mirare și care, pornit într-o adevărată „Căutare a sufletului”, izbuteste să „venteze” în joacă, un ansamblu automatic cu o „viață” independentă. „Nu avem conștiința unui prag în care știința se oprește, spune autoarea. Dar Christî — cu curajul copilului inconștient — depășește acest prag”. „Surfetele” e începutul biografiei unui mare savant sau a unui mare artist.

Teatrul Popular Italian condus de Vittorio Gassman a prezentat la Paris, ca mare succes, la „Teatrul Națiunilor” cunoscutul spectacol „Jocul erilor”. Noua versiune e împărțită în două. În prima parte sînt aduse pe scenă fragmente din operele clasice: „Perși” de Eschil, „Tieste” de Seneca, „Laudele lui Iacopone” de Todi, „Soldatul” lui Ruzante; în a doua, e tiridul pieselor romantice și moderne: „Greste” de Alfieri, „Keen” de Dumas, în precurarea lui F. Sartre. Seară se joacă încă piesa de Pirandello și „Risipa” de Danilo Dolci.

În anul acesta se împlinesc 70 de ani de la moartea „bardului mazovian” Teofil Lenartowicz (1822-1893). Figura prominentă a generației a doua de romantici polonezi, Lenartowicz e cîntărețu zrumzeturilor naturale ale Mazoviei, regiune situată pe cursul mijlociu al Vistulei, unde poetul și-a petrecut o bună parte din viața sa. Versurile și poemele lui, scrise într-un stil simplu direct, sînt îndeeștate cîntec de laudă pentru născutul natal și meditații asupra vieții

grele a poporul. Lenartowicz a fost un aprig luptător pentru libertatea națională. Într-o epocă de sclavie, era împărțită. Suspect autorităților, poetul a trăit mai mult în Silezia, apoi în Belgia, Franța și Italia. Cel mai cunoscut volum de versuri al lui, operă clasică a literaturii poloneze, e intitulat „Lira”.

„Ghepardul” nu e o flintă reală; un asemenea animal n-a existat niciodată. Giuseppe Tomasi — între altele, și zoolog — știa lucrul acesta; întrebîndu-l termenul de mai sus, credei, tat de altfel în heraldică ca titlu al romanului — a vrut să ofere un simbol poetic al decadentei familiei și clasei sale — Este cea ce ne demostratează Andrea Vitello, autorul unui studiu istorico-critic „I Ghepardii di Donnafugata”, ultimul succes italian de librărie. Masivă, cartea e o istorie bine documentată a familiei Tomasi, al cărei întemeietor, în sec. V e.n. este generalul Thomas, zis „Leopardul”, principe de Bizanz și cumnat cu împăratul Teodor II. Studiul lui Vitello aduce diverse mărturii în legătură cu prototipurile reale ale personajelor din Ghepardul și principia Salina, Saverio Pirrone, Tumeo, Stella etc.

Tema noului film pe care-l pregătește Pietro Germi (regizorul „Divorțul italian”) nu e altă problema fetelor înscărcinate („Le ragazze madri”) este o altă viziune asupra onoarei, declară Luciano Vinciguerra critic „L'Espresso”. Filmul „Sedusă și abandonată” va aduce pe ecran absurditatea conștientă a asperității de care o fată supusă onoarei părinții din părțile sudice ale Italiei; e povestea satiricofantazică a reacțiilor unor tătă care descoperă că flica sa „a fost sedusă”. Rolurile principale vor fi interpretate de Stefania Sandrelli și Leopoldo Trieste, cuplul final din „Divorțul italian”.

Contra-punct